

**TARİHİ GEREDİ ARASTIRI SAĞLIKLAŞTIRMA
ÇALIŞMASI**

**2019
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK**

Merve İPEK ÇUBUKCUOĞLU

TARİHİ GEREDE ARASTASI SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMASI

Merve İPEK ÇUBUKCUOĞLU

**Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**KARABÜK
Ekim 2019**

Merve İPEK ÇUBUKCUOĞLU tarafından hazırlanan “TARİHİ GEREDİ
ARASTASI SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMASI” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans
Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Süheyla BİRLİK
Tez Danışmanı, Mimarlık Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından oy birliği ile Mimarlık Anabilim Dalında Yüksek
Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 18/10/2019

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Birgül ÇAKIROĞLU (AÇÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Süheyla BİRLİK (KBÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Güler ERÜZ (AÇÜ)

...../...../2019

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans
derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

“Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu; ayrıca bu kuralların ve ilkelerin gerektirdiği şekilde, bu çalışmadan kaynaklanmayan bütün atıfları yaptığımı beyan ederim.”

Merve İPEK ÇUBUKCUOĞLU

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TARİHİ GEREDE ARASTASI SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMASI

Merve İPEK ÇUBUKCUOĞLU

**Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı**

**Tez Danışmanı:
Dr. Öğr. Üyesi Süheyla BİRLİK
Ekim 2019, 129 sayfa**

Osmanlı döneminde ticaret merkezi tek bir bölgede yapılmaktadır. Bu tek bölge olan ticaret merkezi ise arastalardan, bedestenlerden, çarşılarından oluşmaktadır. Bu ticari yapılardan arastalar, belli bir ürün grubunun satışının yapıldığı dükkanlardan oluşmaktadır. Günümüze kadar ulaşabilmiş arastaların yanı sıra, ilgisizlik ve bakımsızlıktan bozulmuş, tarihi dokusunu kaybetmiş ve çağın gereksinimleri doğrultusunda işlevselliğini kısmen yitirmiş arastalar da mevcuttur. Bolu iline bağlı Gerede ilçesinde yer alan Gerede Arastası, bu özellikteki arastalardan biridir. Bu nedenle Gerede Arastası'nın incelenmesi, değerlendirilmesi, sağlıklılaştırılarak modernizasyonunun yapılması çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Konu bağlamında Gerede Arastası'nın mimari ve çevresel dokusu araştırılmış, belgelenmiş, rehabilitasyonu üzerine bir cephe önerisi getirilmiştir.

Anahtar Sözcükler : Arasta, Gerede, Gerede Arastası, sağlıklaştırma alışması,
cephe önerisi.

Bilim Kodu : 80106

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

AN IMPROVEMENT STUDY OF HISTORICAL GEREDE OTTOMAN BAZAAR

Merve İPEK ÇUBUKCUOĞLU

**Karabük University
Institute of Graduate Programs
Department of Architecture**

**Thesis Advisor:
Assist. Prof. Dr. Süheyla BİRLİK**

October 2019, 129 pages

During the Ottoman period, the trade center was built in a single region. This single region trade center consists of ottoman bazaars, covered bazaars, and markets. Ottoman bazaars which is one of the those commercial buildings consist of several shops where a certain product group is sold. In addition to the ottoman bazaars that have survived to the present day, there are also ottoman bazaars that have been ruined because of indifference and estrepement, have lost their historical texture, and partially lost their functionality in line with the requirements of the era. Gereede Arastası, which is located in Gereede district of Bolu province, is one of those ottoman bazaars. For this reason, the purpose of the study is to examine, evaluate, and modernize the Gereede Arastası. In this context, the architectural and environmental texture of Gereede Arastasi is investigated, documented and a facade proposal on improvement is performed.

Key Word : Ottoman bazaar, Gerede, Gerede Arastası, improvement study, facade proposal.

Science Code : 80106

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasında bilgi ve birikimini benden esirgemeyen, katkıları ile tezin oluşumunda ve yürütülmesinde yol gösterici olan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Süheyla BİRLİK'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yapıcı eleştirileri ile çalışmaya katkıda bulunan ve destekleyen Dr. Öğr. Üyesi Birgül ÇAKIROĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Güler ERÜZ'e teşekkür ederim.

Maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen ve her zaman yanımda olan sevgili aileme minnettarlığımı belirtmek isterim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KABUL.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
BÖLÜM 2	3
OSMANLI DÖNEMİNDE TİCARET MEKANLARI	3
2.1. ARASTA	8
2.1.1. Tanımı ve Amacı	8
2.1.1.1. Lonca Dükkânları.....	9
2.1.1.2. Arasta Dükkânları	10
2.2. TÜRKİYE’DE ARASTA ÖRNEKLERİ	10
2.2.1. Adana Kozan Arastası	10
2.2.2. Bolu Osmanlı Arastası.....	12
2.2.3. Çorum Dikiciler Arastası (Ayakkabıcılar Arastası)	14
2.2.4. İstanbul Damat İbrahim Paşa Külliyesi Arastası	15
2.2.5. İstanbul Saraçhane Arastası.....	15
2.2.6. İstanbul Sultanahmet Arastası (Sipahi Çarşısı)	16
2.2.7. İstanbul Üsküdar Arastası (Bat Pazarı)	18
2.2.8. İzmir Bergama Tarihi Osmanlı Arastası.....	18
2.2.9. İzmir Ödemiş Tarihi Arastası	20
2.2.10. İzmir Urla Arastası	20
2.2.11. Karabük Safranbolu Arastası (Yemeniciler Çarşısı)	21

Sayfa

2.2.12. Kırklareli Hızırbey Arastası.....	23
2.2.13. Konya Akşehir Arastası.....	23
2.2.14. Lüleburgaz Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi Arastası	25
2.2.15. Muğla Arasta Çarşısı	26
2.2.16. Samsun Vezirköprü Arastası	29
2.2.17. Sivas Divriği Hüma Hatun Arastası	30
BÖLÜM 3	30
GEREDE İLÇESİ	32
3.1. KONUM.....	32
3.2. TARİHÇE.....	34
3.3. SOSYO-EKONOMİK YAPI	37
3.4. TARİHİ ESERLER	41
3.4.1. Keçi Kalesi.....	41
3.4.2. Şeyh Halil Efendi Türbesi (Aşağı Tekke Türbesi)	41
3.4.3. Yıldırım Beyazıt Cami.....	42
3.4.4. Yukarı Tekke Türbesi	43
3.4.5. Aşağı Hamam	44
3.4.6. Yıldırım Beyazıt Hamamı.....	44
3.4.7. Yukarı Hamam.....	44
3.4.8. Kiliseli Tüccarlar Hanı.....	45
3.4.9. Hacı İpek Hanı	46
3.4.10. Hüseyin Avni Aydemir Hanı	47
3.4.11. Vezir Han.....	48
3.4.12. Saat Kulesi	48
BÖLÜM 4	49
YAPILAN ÇALIŞMALAR	49
4.1. KONUM.....	49
4.2. ULAŞIM.....	52
4.3. DÜKKANLAR.....	54
4.3.1. Adalar ve Parseller.....	54

	<u>Sayfa</u>
4.3.1.1. Ada 54	54
4.3.1.2. Ada 55	54
4.3.1.3. Ada 56	60
4.3.1.4. Ada 57	69
4.3.1.5. Ada 126	80
4.3.1.6. Ada 127	91
4.3.2. İşlev	100
4.3.3. Kat Adedi	103
4.3.4. Malzeme	105
4.4. YAKIN ÇEVRE DEĞERLERİ	107
4.5. BOLU GEREDE ARASTASI SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMASI	109
BÖLÜM 5	123
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	123
KAYNAKLAR	124
ÖZGEÇMİŞ	129

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1.	Bursa Koza Han'nın zemin planı ve ön görünümü	6
Şekil 2.2.	Kütahya Gedik Ahmet Paşa Bedesteni restorasyon planı	7
Şekil 2.3.	Bursa Sipahi ve Gelincik çarşılarının planı	8
Şekil 2.4.	Kompleks ticari merkezin parçası olan arasta örneği	10
Şekil 2.5.	Adana Kozan Arastası genel görünüm	11
Şekil 2.6.	Adana Kozan Arastası	12
Şekil 2.7.	Bolu Osmanlı Arastası sokak görünümü	13
Şekil 2.8.	Çorum Dikiciler Arastası sokak görünümü	14
Şekil 2.9.	Çorum Dikiciler Arastası genel görünüm	14
Şekil 2.10.	İstanbul Damat İbrahim Paşa Külliyesi Arastası dış görünüş	15
Şekil 2.11.	Sultanahmet Arastası	17
Şekil 2.12.	İzmir Bergama Tarihi Osmanlı Arastası	19
Şekil 2.13.	İzmir Ödemiş Tarihi Arastası	20
Şekil 2.14.	İzmir Urla Arastası	21
Şekil 2.15.	Safranbolu Arastası (Yemeniciler Çarşısı)	22
Şekil 2.16.	Kırklareli Hızırbey Arastası	23
Şekil 2.17.	Konya Akşehir Arastası	24
Şekil 2.18.	Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi Arastası ayakta kalan dükkânlar	25
Şekil 2.19.	Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi Arastası dua kubbesi	26
Şekil 2.20.	Muğla Arasta çarşısı	27
Şekil 2.21.	Muğla Arasta çarşısı şadırvan	28
Şekil 2.22.	Muğla Arasta çarşısı Şeyh Cami	28
Şekil 2.23.	Muğla Arasta çarşısı Şemsi Ana çeşmesi	28
Şekil 2.24.	Muğla Arasta çarşısı saat kulesi	29
Şekil 2.25.	Samsun Vezirköprü Arastası	30
Şekil 2.26.	Sivas Divriği Hüma Hatun Arastası	31
Şekil 3.1.	Bolu il sınırları haritası	33
Şekil 3.2.	Bolu turizm haritası	33
Şekil 3.3.	Bitinya bölgesi	34

Şekil 3.4. Keçi Kalesi	41
Şekil 3.5. Şeyh Halil Efendi Türbesi (Aşağı Tekke Türbesi).....	42
Şekil 3.6. Şeyh Halil Efendi Türbesi (Aşağı Tekke Türbesi) kitabesi	42
Şekil 3.7. Yıldırım Beyazıt Camii	43
Şekil 3.8. Yukarı Tekke Türbesi.....	43
Şekil 3.9. Yukarı Hamam genel görünüm	45
Şekil 3.10. Kiliseli Tüccarlar Hanı giriş kapısı	45
Şekil 3.11. Kiliseli Tüccarlar Hanı güneydoğu cephesinden genel görünüm	46
Şekil 3.12. Kiliseli Tüccarlar Hanı kuzeybatı cephesinden genel görünüm.....	46
Şekil 3.13. Kiliseli Tüccarlar Hanı içeriden genel görünüm	46
Şekil 3.14. Hacı İpek Hanı genel görünüm	47
Şekil 3.15. Hüseyin Avni Aydemir Hanı.....	47
Şekil 3.16. Vezir Han	48
Şekil 3.17. Saat kulesi	48
Şekil 4.1. Gerede Arastası sınırlarının gösterimi.....	50
Şekil 4.2. Gerede Arastası ada sınırlarının gösterimi	51
Şekil 4.3. Gerede Arastası ada ve parsel planı	51
Şekil 4.4. Gerede Arastası ulaşım analizi	53
Şekil 4.5. Ada 55: Parsel 1	54
Şekil 4.6. Ada 55: Parsel 2	55
Şekil 4.7. Ada 55: Parsel 3	56
Şekil 4.8. Ada 55: Parsel 4	56
Şekil 4.9. Ada 55: Parsel 5	56
Şekil 4.10. Ada 55: Parsel 6	57
Şekil 4.11. Ada 55: Parsel 7-Parsel 8	58
Şekil 4.12. Ada 55: Parsel 9	58
Şekil 4.13. Ada 55: Parsel 10-Parsel 11-Parsel 12	59
Şekil 4.14. Ada 55: Parsel 13-Parsel 14	59
Şekil 4.15. Ada 55: Parsel 15	60
Şekil 4.16. Ada 56: Parsel 1-Parsel 2	60
Şekil 4.17. Ada 56: Parsel 3	61
Şekil 4.18. Ada 56: Parsel 4	61
Şekil 4.19. Ada 56: Parsel 5	62

Sayfa

Şekil 4.20. Ada 56: Parsel 6-Parsel 7	62
Şekil 4.21. Ada 56: Parsel 8	63
Şekil 4.22. Ada 56: Parsel 9-Parsel 10	63
Şekil 4.23. Ada 56: Parsel 11	64
Şekil 4.24. Ada 56: Parsel 12	64
Şekil 4.25. Ada 56: Parsel 13	65
Şekil 4.26. Ada 56: Parsel 14	65
Şekil 4.27. Ada 56: Parsel 15	66
Şekil 4.28. Ada 56: Parsel 16	66
Şekil 4.29. Ada 56: Parsel 17	67
Şekil 4.30. Ada 56: Parsel 18	67
Şekil 4.31. Ada 56: Parsel 19	68
Şekil 4.32. Ada 56: Parsel 20	68
Şekil 4.33. Ada 56: Parsel 21	68
Şekil 4.34. Ada 57: Parsel 1	69
Şekil 4.35. Ada 57: Parsel 2	69
Şekil 4.36. Ada 57: Parsel 3	70
Şekil 4.37. Ada 57: Parsel 4	70
Şekil 4.38. Ada 57: Parsel 5	71
Şekil 4.39. Ada 57: Parsel 6	71
Şekil 4.40. Ada 57: Parsel 7-Parsel 8	72
Şekil 4.41. Ada 57: Parsel 9-Parsel 10	72
Şekil 4.42. Ada 57: Parsel 11	73
Şekil 4.43. Ada 57: Parsel 12	73
Şekil 4.44. Ada 57: Parsel 13	74
Şekil 4.45. Ada 57: Parsel 15	74
Şekil 4.46. Ada 57: Parsel 16	75
Şekil 4.47. Ada 57: Parsel 17	76
Şekil 4.48. Ada 57: Parsel 18	76
Şekil 4.49. Ada 57: Parsel 19	77
Şekil 4.50. Ada 57: Parsel 20	77
Şekil 4.51. Ada 57: Parsel 21	78
Şekil 4.52. Ada 57: Parsel 22	78

Sayfa

Şekil 4.53. Ada 57: Parsel 23-Parsel 24-Parsel 14	79
Şekil 4.54. Ada 126: Parsel 1	80
Şekil 4.55. Ada 126: Parsel 2	81
Şekil 4.56. Ada 126: Parsel 3	81
Şekil 4.57. Ada 126: Parsel 4	82
Şekil 4.58. Ada 126: Parsel 7	83
Şekil 4.59. Ada 126: Parsel 8-Parsel 9	83
Şekil 4.60. Ada 126: Parsel 10	84
Şekil 4.61. Ada 126: Parsel 11	84
Şekil 4.62. Ada 126: Parsel 12-Parsel 13-Parsel 14	85
Şekil 4.63. Ada 126: Parsel 15-Parsel 16	85
Şekil 4.64. Ada 126: Parsel 17-Parsel 18	86
Şekil 4.65. Ada 126: Parsel 19	86
Şekil 4.66. Ada 126: Parsel 20-Parsel 21	87
Şekil 4.67. Ada 126: Parsel 22	87
Şekil 4.68. Ada 126: Parsel 24	88
Şekil 4.69. Ada 126: Parsel 25	89
Şekil 4.70. Ada 126: Parsel 26-Parsel 27	89
Şekil 4.71. Ada 126: Parsel 28	90
Şekil 4.72. Ada 126: Parsel 29	90
Şekil 4.73. Ada 126: Parsel 30	91
Şekil 4.74. Ada 127: Parsel 1	92
Şekil 4.75. Ada 127: Parsel 2	92
Şekil 4.76. Ada 127: Parsel 3	92
Şekil 4.77. Ada 127: Parsel 4	93
Şekil 4.78. Ada 127: Parsel 7	93
Şekil 4.79. Ada 127: Parsel 8	94
Şekil 4.80. Ada 127: Parsel 9-Parsel 10	94
Şekil 4.81. Ada 127: Parsel 11	95
Şekil 4.82. Ada 127: Parsel 15	96
Şekil 4.83. Ada 127: Parsel 16	96
Şekil 4.84. Ada 127: Parsel 17	97
Şekil 4.85. Ada 127: Parsel 18	98

Sayfa

Şekil 4.86. Ada 127: Parsel 19	98
Şekil 4.87. Ada 127: Parsel 20	99
Şekil 4.88. Ada 127: Parsel 21	99
Şekil 4.89. Gerede Arastası işlev özellikleri	102
Şekil 4.90. Bolu Gerede Arastası kat adedi.....	104
Şekil 4.91. Gerede Arastası malzeme özellikleri	106
Şekil 4.92. Gerede Arastası'nın yakın çevresinde yer alan tarihi yapılar	108
Şekil 4.93. Gerede Arastası mevcut halinin silüet görünümü	110
Şekil 4.94. Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması silüet görünümü.....	110
Şekil 4.95. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 1	111
Şekil 4.96. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 2	111
Şekil 4.97. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 3	112
Şekil 4.98. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 4	112
Şekil 4.99. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 5	113
Şekil 4.100. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 6	113
Şekil 4.101. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 7	114
Şekil 4.102. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 8	114
Şekil 4.103. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 9	115
Şekil 4.104. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 10	115
Şekil 4.105. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 11	116
Şekil 4.106. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 12	116
Şekil 4.107. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 13	117
Şekil 4.108. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 14	117
Şekil 4.109. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 15	118
Şekil 4.110. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 16	118
Şekil 4.111. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 17	119
Şekil 4.112. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 18	119
Şekil 4.113. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 19	120
Şekil 4.114. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 20	120
Şekil 4.115. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 21	121
Şekil 4.116. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 22	121
Şekil 4.117. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma çalışması: Model 23	122

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu tez çalışması, Bolu'nun Gerede ilçesinde bulunan Gerede Arastası'nın mevcut durumu belirlenerek belgelenmesi ve arastanın farklı analizlerini kapsayan ayrıntılı bir çalışma olup, sağlıklılaştırma önerisi sunmaktadır.

Bolu ili Gerede ilçesi, geçmişten günümüze farklı medeniyetlere ev sahipliği yapan bir geçiş bölgesi konumundadır. Bu yörede uzun yıllar yaşamış farklı medeniyetler, sayısız kültürel miraslar bırakmışlardır. Zaman içerisinde insanların bilinçsizliği, ilgisizlik, bakımsızlık gibi etkenlerden dolayı bu kültürel miraslarımızdan çok azı günümüze kadar gelebilmiştir. Bolu Gerede Arastası bu kültürel miraslarımızdan günümüze kadar ayakta kalabilen nadir örneklerden biridir.

Çalışma konusu olarak Bolu Gerede Arastasının seçilme sebebi, Osmanlı ticaret mekânlarından arastalar üzerine, hanlar, hamamlar, kervansaraylar kadar örneklerinin bulunmaması ve Bolu Gerede Arastası üzerine hiçbir çalışmanın yapılmamış olmasıdır.

Çalışmanın temel amacı, Bolu Gerede Arastası'nın mevcut durumunun tespit edilerek, mimari ve yapısal özelliklerinin analizi yapılarak, önerilecek sağlıklılaştırma çalışması ile gelecek nesillere aktarılmasıdır. Bu kapsamda, Bolu Gerede Arastası'nın günümüzdeki durumu incelenmiş, fotoğraf ve çizimlerle belgelenmiştir.

Tez çalışmasının birinci bölümünde, tezin amacı, tez konusunun seçim kriteri ve tezin bölümleri açıklanmıştır.

Tez çalışmasının ikinci bölümünde, Osmanlı döneminde bulunan ticaret mekânları ve bu mekanlardan arastaların tanımı ve amacı incelenmiştir. Ülkemizde bulunan arastalar, örnekler ile detaylı olarak incelenmiştir.

Tez çalışmasının üçüncü bölümünde, Bolu ili ve Gerede ilçesi detaylı olarak incelenmiştir. Bu yörenin tarihteki yeri, tarihi ve kültürel mirasları örnekler ile incelenmiştir.

Tez çalışmasının dördüncü bölümünde, Bolu Gerede Arastasının konumu, tarihçesi verilmiş, mevcut durumu fotoğraflanarak belgelenmiştir. Ayrıca, mevcut durum analizi olarak, kat analizi, ulaşım analizi, malzeme analizi, yakın çevre analizi ve işlev analizi verilmiştir. Yapılan bu analizlerden elde edilen veriler ışığında, Bolu Gerede Arastası için bir sağlıklaştırma önerisi hazırlanmıştır. Sunulan sağlıklaştırma önerisi, arastanın bulunduğu bölgenin ihtiyaçları ve konumu, tarihi ve kültürel miraslarımızın korunması bilincinin yörede yaşayan insanlara kazandırılması ve yeniden kullanım ile arastanın ömrünün uzatılması hedefleri göz önünde tutularak hazırlanmıştır.

Tez çalışmasının besinci bölümünde, Bolu Gerede Arastasının mevcut durumu ve sunulan sağlıklaştırma çalışması sonuçlandırılmıştır.

BÖLÜM 2

OSMANLI DÖNEMİNDE TİCARET MEKÂNLARI

Ticari amaçla insanların kullanımı için üretilmiş malların tüketiciye ulaşmasında kıtalar veya uzun mesafeleri ülkelere taşımak için kervanlar kullanılmıştır. Kimi zamanda bu mallar köyden kentlere taşınarak kısa mesafeli yolculuklar yapılmış veya aynı yerde üretilip yine aynı yerde yaşayan tüketiciye ulaştırılmıştır. Farklı mesafeler ve araçlar kullanılarak yapılan bu yolculuklarda ürünler her zaman kentin veya bölgenin ticari bölgesinde sonlanarak tüketiciye ulaştırılmıştır. Ticari ürünlerin taşınmasında konaklamaların, mola vermelerin veya ürünün taşımalarının sona ulaştığı mekanlar için farklı yerler kullanılmıştır. Bu mekanlar yol güzergahları üzerinde ise kervansaraylar, kentlerde ise hanlar, bedestenler, arastalar ve çarşılar olmuştur [1].

15. yy'dan itibaren kentlerin gelişmesi, nüfusun hızlı artması, ticaret kültürünün ilerlemesi ile Anadolu kentlerinin kentsel ve ticari yapılarında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Genellikle merkez camii ve bedesten merkezli gelişen, han ve arasta gibi yapılar, kentlerin merkez noktaların yer alması, ticaret faaliyetlerinde dallara göre uzmanlaşmış zanaatkarların yer aldığı sokakların oluşmasına sebep olmuştur. Merkezlerden çevreye doğru yayılım gösteren bu sokaklarda yer alan yol kenarına sıralı konumlanmış dükkânlarda ticari aktiviteler yapılmıştır. Han, çarşı, kapalı çarşı, bedesten, arasta ve dükkânlar yıllar için değişik fonksiyonlarda ticaret yerleri olarak kullanılmıştır [2].

Osmanlı Dönemi'ndeki kervansaraylar tıpkı Anadolu Selçuklu Devleti'ndeki gibi tek bir yapı şeklinde olmamakla birlikte, hac yolu üzerinde inşa edilen menzil külliyelerinin bir parçası olarak inşa edilmiştir. Osmanlı Dönemi'nde inşa edilen başlıca kervansaraylara, Payas Sokullu Külliyesi (1574), Ulukışla Öküz Mehmet Paşa Külliyesi (1617), İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi (1670) örnek olarak verilebilir ve insanların ihtiyaçlarına göre farklı mekânsal özelliklerde inşa edilmiş

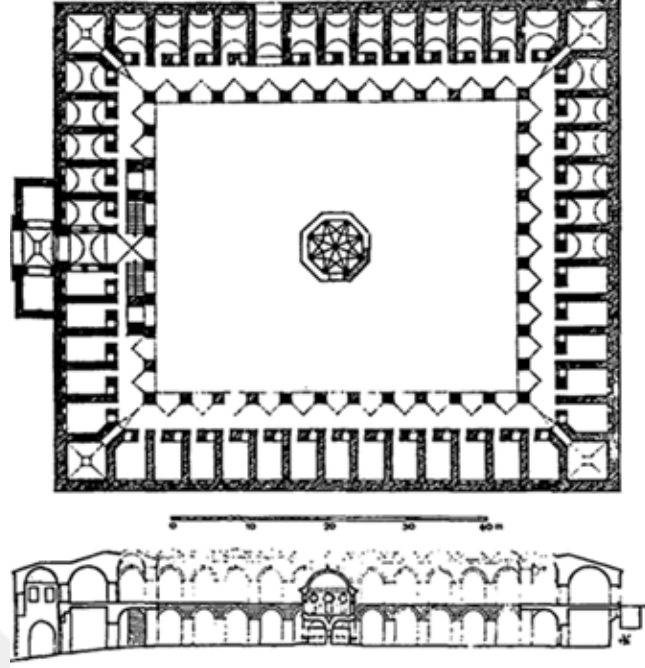
kervansaraylardır. Menzil külliyesi gibi büyük yapı komplekslerinin yapılmadığı durumlarda, menzil hanları olarak adlandırılan hanlar, kervansaray olarak kullanılmıştır. 17.yy'da Bayram Paşa'nın Çakıd Suyu kenarında inşa ettirdiği Çakıd Hanı (diğer adıyla Bayrampaşa Kervansarayı) bu kullanım şeklinde örnek olarak verilebilir. Osmanlı Dönemi'nde yaygın olarak inşa edilen, kent merkezlerinde bulunan hanlar genellikle han olarak adlandırılır iken, kimi hanlar kervansaray olarak da anılmıştır. Kervansaray olarak kullanılan hanlara örnek olarak, Edirne Rüstem Paşa Kervansarayı (1554), Malatya Silahdar Ağa Kervansarayı (1637) veya Kuşadası Öküz Mehmed Paşa Kervansarayı (1611) verilebilir [3-6].

Osmanlı Dönemi'nde şehir içine kurulmuş hanların ortak özellikleri ortada bir avlunun bulunması, avluyu çevreleyen revaklar, revakların arkasında bulunan odalar ve iki katlı kargir yapıda olmalarıdır. Hanların çoğunda görülen bu ortak özelliklerin yanı sıra, bazı hanlarda değişik mekânsal çözümlerle görülmektedir. Bu mekânsal çözümlere örnek olarak İzmir Kızlarağası Hanı (1744) verilebilir. İzmir Kızlarağası Hanı daha çok birden fazla arastanın bulunduğu bir arastalar kompleksi olarak tasarlanmıştır. Hanların kat sayıları da arazinin durumuna göre değişiklik gösterebilir. Ender de olsa üç katlı hanlar veya hana ait bir bodrum katı olabilmektedir. Bodrum katı örnek olarak Ankara Çengel Han'da (1522) bulunmakta ve bu bodrum katı ahır olarak kullanılmıştır. Kent içi hanların ikinci bir avlusunun olduğu tasarımlarda görülmektedir. Bu hanlarda ikinci avlu yine bodrum kat örneğinde olduğu gibi ahır olarak kullanılmaktadır. Hanların içerisinde ayrıca mescit, şadırvan, tuvalet veya hamam yer almaktadır. Hanın dış cephesinde ise sokak durumuna göre dükkânlar bulunmaktadır [7].

Geçmişten günümüze çarşı denildiği zaman, kent içerisinde alışverişin yapıldığı, her zaman canlı ve kalabalık olan mekanlar akla gelmektedir. Osmanlı Dönemi'nde kent merkezlerine kurulan çarşılar, kentlerin ticari merkezleri konumundadır. Bu çarşılar yaygın olarak tek bir bölge olup, bedesten, han ve arastaların birleşmesiyle oluşmaktadır. Bu çarşılarda farklı özelliklerdeki imalat ve ticaret bir arada yapılmakta, alışveriş ise perakende ve toptan olarak gerçekleşmekteydi. Ticaret yapan dükkânların yanı sıra, yöre halkının kalabalık olması durumuna göre çarşı bölgesinde cami ve hamam yapıları da bulunmaktadır. Ayrıca, yapılı çevrenin yanı sıra, bu ticaret

merkezlerinin yakınında seyyar olarak kurulan pazar ve panayır alanları da bulunmaktadır. Seyyar olan pazarlar, haftanın belirli günleri kurulmakta ve genellikle yiyecek maddeleri veya hayvanlar satılmaktadır. Bu sayede kentin çarşısı, kadın-erkek, genç-yaşlı, köylü-kentli, müslim-gayrimüslim farklı insanların uğradığı ve türlü ihtiyaçlarını karşıladığı mekanlar olarak görülmektedir [1].

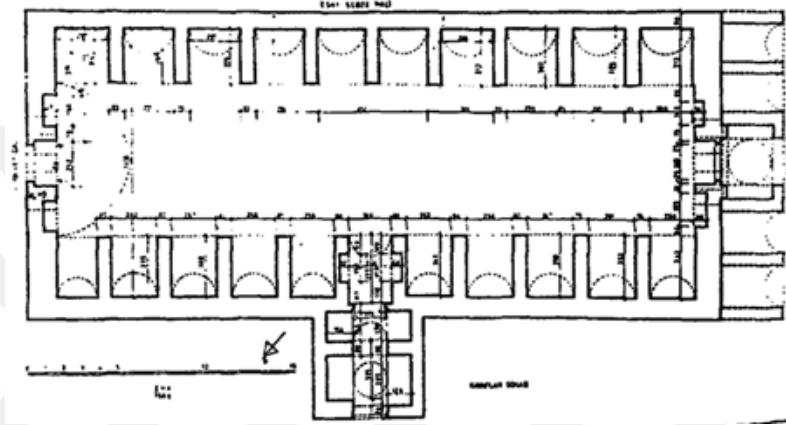
Ticari merkezlerde kullanılan bir başka yapı türü hanlardır. Osmanlı Dönemi'nde kentlerde hanların kurulmasına ilk olarak Bursa Emir Han ile ortaya çıkmış ve daha sonraları birçok şehre hanlar inşa edilmeye başlanmıştır. Osmanlı'da şehir içlerine kurulan hanların öncesinde, Anadolu Selçukluları tarafından çok sayıda kervansaray yaptırılmıştır. Zaman içinde han ve kervansaray kelimeleri kimi durumlarda eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Mimari özellikleri bakımından kervansaray ve hanlar arasında belirli farklar bulunmaktadır. Kervansaray yapısı kervan yolları veya askeri yollar üzerine kurulan, konaklama ve ticaretin güvenli bir biçimde yapılmasını sağlayan yapılara olarak inşa edilmiştir. İşlev ve kullanım amacı bakımından hanlar, küçük kervan topluluklarının indiği, yolcuların konakladığı, depolama veya atölye kullanımı ile perakende ticaretin yapıldığı, kapalı pazar şeklinde olan yerlerdir. Hanlar tasarımsal olarak bir avluyu saran iki adet iki katlı yüksek binaların inşa edilmesi prensibine dayanmaktadır. Giriş kısmı baş odanın hemen altında yer alır ve avluya çıkan kısım revak ile çevrelenmiştir. Hanların üst katlarında bulunan odalarda tüccarlar, gezginler, resmi görevliler konaklamakta ve hatta sadece bu kişilerin konaklaması için yapılmış hanlar bulunmaktadır [8-11].

Şekil 2.1. Bursa Koza Han'nın zemin planı ve ön görünümü [12].

Osmanlı ticaret amacıyla kullanılan bir diğer yapı bedestenlerdir. Bedestenler yaygın olarak değerli eşyaların satıldığı veya saklandığı yapılardır. Bedestenler bulunduğu kentin ticaret bölgesinin merkezidir ve kentin ticari potansiyeli bedestenin varlığıyla anlaşılmaktadır. Bedestenler, bir kentin uluslararası ticaret yapıldığını gösteren bir işaret konumunda olduğu için sadece büyük ve önemli şehirlerde inşa edilmektedir. Evliya Çelebi'nin Osmanlı kentlerini bedestenli kentler ve bedestensiz kentler olarak grupladığı bilinmektedir. İstanbul dışında hemen hemen her kentte bir adet bedesten yapılmış olmasına rağmen, ticaretin çok canlı ve hareketli olduğu kentlerde birden fazla bedesten yapıldığı da görülmektedir [13, 14]. Bedesten yapıları büyük boşluklar oluşturacak şekilde tasarlanmıştır. Bu boşluklar yaygın olarak kubbe ile kapatılırdı. Sonraki dönemlerde, bedesten duvarlarının dışına dükkânlar inşa edilerek, bedestenin etrafı bu dükkânlar ile çevrelenmiştir [12]. Bedestenlerin içerisinde, sandık, dolap, mahzen veya kasa olarak adlandırılan, kilitlenebilen bölmeler bulunmaktadır. Bu bölmeleri çarşı esnafı ve zengin yöre halkı, para, mücevher, altın veya gümüş eşya gibi değerli mallarını saklamak için kiralarlardı. İlk başlarda ipek gibi pahalı ve kıymetli kumaşların depo edilip satılması için inşa edilmiş olmasına rağmen zaman içerisinde altın, mücevher ve kıymetli taşların satıldığı çarşılar haline almıştır. Ayrıca esnaf loncalarına ait defterler ve mahkeme kayıt defterleri gibi resmî belgeler de

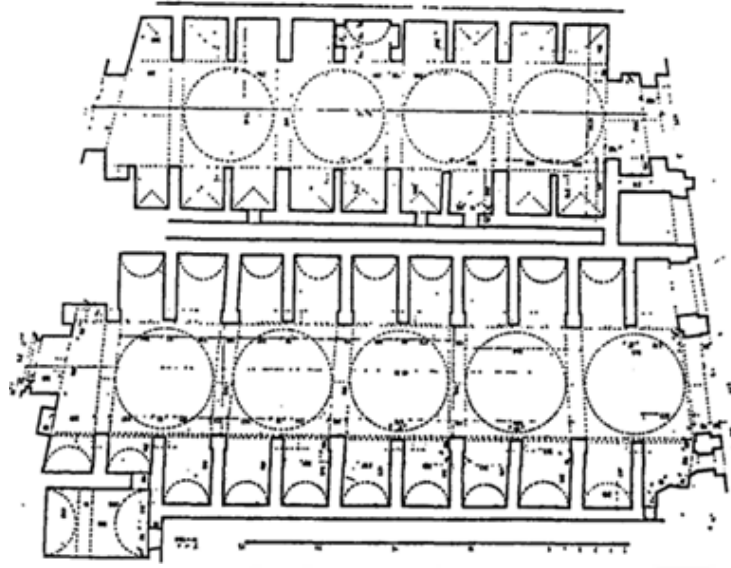
bedestende muhafaza edilirdi. Kullanılan kasaların iki adet anahtarı bulunmakta ve bu anahtarın bir tanesi kiralayan kişide diğeri ise bedesten muhafızında bulunurdu. Bedestenler bu işlevleriyle yüksek korumalı yapılar olması gerekir. Bu nedenle kale gibi sağlam, taştan yapılmış duvarları, kurşun kaplı, genellikle kubbeli üst örtüleri bulunmaktadır. Genellikle dört yönde çarşıya açılan kapıları bulunan bedestenler, kare veya dikdörtgen şekilli yapılırdı. Bedestenin konumuna göre dört tarafında yapıya bitişik kargir dükkânlar yer alır [1, 15].

Şekil 2.2. Kütahya Gedik Ahmet Paşa Bedesteni restorasyon planı [12].

Kapalıçarşılar, çarşılar, arastalar ve bedestenler, gelirlerinin imaret sistemi için kullanıldığı vakıflar için inşa edilmiş ticaret merkezleridir. Bu ticaret merkezlerine Farsça’da üstü kapalı alışveriş yeri anlamına gelen “bazar” denilmektedir. Yıllar içerisinde bazar kelimesinin yerine çarşı kelimesi kullanılmaya başlanmıştır [15].

Osmanlı iktisat sisteminin en önemli yapıları olan çarşıların başlangıçtan itibaren önemle üzerinde durulmuş ve yaygınlaşması için büyük gayretler gösterilmiştir. Orhan Gazi Bursa’yı Osmanlı topraklarına kattığı zaman yaptığı ilk şey, 1340 tarihinden bugüne kadar şehir hayatının ve ticaretinin merkezi olan bedesteni yaptırmaktır. Ayrıca Fatih Sultan Mehmet İstanbul’u fethettikten sonra bugünkü Kapalıçarşı’nın temelini oluşturan büyük bir bedesten yaptırmıştır. Balkanlarda yer alan Ğazarcık, Filibe, Saraybosna, Sofya, Üsküp, Manastır, Serez, Selanik gibi şehirlerde Osmanlı Devleti’nden kalma büyük bedestenler bulunmaktadır [15].

Şekil 2.3. Bursa Sipahi ve Gelincik çarşılarının planı [12].

2.1. ARASTA

Osmanlı Dönemi'nde kentlerde ticari merkez, bedesten ve etrafında gelişen han, arasta gibi yapı türlerinin bir araya geldiği mekanlar bütünü olarak tanımlanabilir. Bu mekânsal bütünlüğün oluşumunda, ticari merkezin sayıca en çok ve en küçük birimi olan dükkânların, bedesten ve hanların cephelerini sarmaları ve üstü kapalı veya açık bir sokak etrafında bir araya gelerek arasta ve çarşılarda oluşumları önemli rol oynamaktadır [1].

2.1.1. Tanımı ve Amacı

Arastalar, aynı esnaf grubuna ait dükkânların, bir sokak üzerinde karşılıklı sıralanması ile meydana gelen yapılar olarak tanımlanır. Esnaf birlikteliğinin oluşturduğu bu düzen, Osmanlı Dönemi'ndeki lonca sisteminin fiziki yapıya yansımalarıdır. Arastalar, çarşı içinde sokaklar şeklinde olabildiği gibi, Edirne Ali Paşa Arastası gibi bağımsız da olabilmektedir. Ayrıca, İstanbul Mısır Çarşısı, Süleymaniye Tiryaki Çarşısı gibi bir külliye parçası olarak da inşa edilebilmektedir [1].

Dönem içerisindeki arastalar, menzil külliyelerinin bir parçası olarak da tasarlanmıştır. Menzil külliyesi arastalarında, sokağın üstünün tamamıyla kapalı (Payas Sokullu

Külliyesi Arastası), yarısı açık yarısı kapalı (İlgın Lala Mustafa Paşa Külliyesi Arastası) veya tümüyle açık (Lüleburgaz Sokullu Külliyesi Arastası) olduğu örneklerde bulunmaktadır. Bu durum arastanın mimari karakterinde sokağın üstünün mutlaka kapalı olmasının gerekmediğini göstermektedir. Sokağın üstünün örtülü olduğu durumlarda ise iki uçta ve ortalarda kapı bulunmaktadır. Dua kubbesi veya dua meydanı denilen, esnafın sabah dükkânlarını açmadan önce duacı tarafından yapılan duayı dinleyip, dürüst iş yapacaklarına dair dua ettikleri alanlar da arastalarda bulunan bir başka öğedir [7, 16].

Perakende satışın olduğu arastalardaki bu dükkânlarda, akşamları dükkân cephelerini kapayan çifte kepenkler, gündüz alttaki kepengin öne doğru açılması ile tezgâh, üsttekinin yukarı doğru kaldırılması ile de malları güneş ve yağmurdan koruyan saçak görevini üstlenmişlerdi. Dükkânların alt kısmında mahzen veya bodrumları bulunabilmektedir. Dükkânlar önceleri genellikle ahşap olarak yapılmış olsa da, çarşılarda yangınların sıkça çıkması ve büyük zararlara yol açması sonucunda, kargir olarak yenilenmişlerdir [1].

Organizasyon şeması ve plan özellikleri bakımından arasta ve kapalı çarşılar arasında belirgin farklar bulunmamaktadır. Arastalarda sokak üzerindeki dükkânlar arasında belirgin büyük yapılar yer almamaktadır. Ayrıca, arastalardaki yapıların her zaman betondan yapılmasına gerek yoktur. İdari açıdan arastalar genellikle çeşme, mezar, bedesten, medrese, cami gibi yapılardan oluşan vakıf ya da kuruluşun bir parçası ve bu yapıların tamamı aynı kapalı çarşı örneğinde olduğu gibi tamamı külliyei oluşturmaktadır. Yaygın olarak 15.yy'da inşa edilmişlerdir [12].

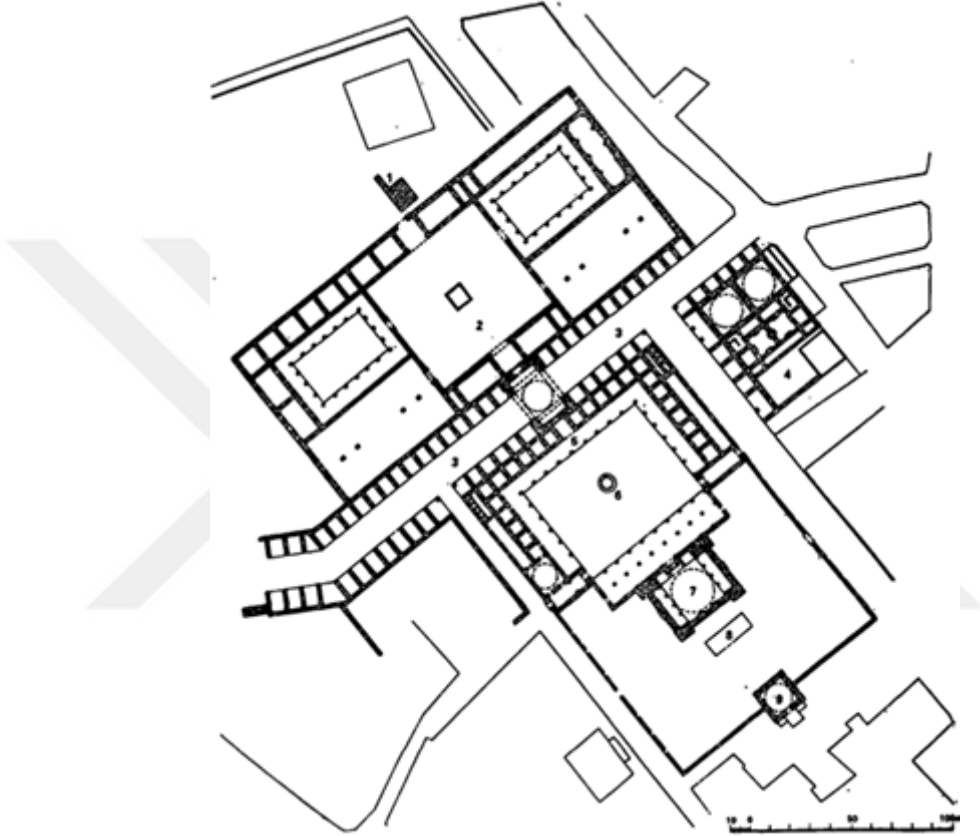
Arastalar kendi içerisinde iki gruba ayrılır [12].

2.1.1.1. Lonca Dükkânları

Lonca marketler bir cadde üzerine sıralanmış aynı tip ürünlerin üretimi ve pazarlaması için faaliyet gösteren dükkânların oluşturduğu topluluk olarak adlandırılır. Bu tip arastalar bir cami ve bir han ile birleşmiş bir yapıda bulunmaktadır. Bu arastalarda caddeler saçaklar ile gölgelendirilmiş ve bunlara “*sakaf*” adı verilir [12].

2.1.1.2. Arasta Dükkânları

Bu tip arastalar genellikle han veya bedesten gibi ticari merkezlerin bir parçası veya cami, medrese, türbe, tımarhane, okul, kütüphane, çeşme gibi yapılar ile birlikte oluşan kompleks merkezlerin bir parçasıdır [12].

Şekil 2.4. Kompleks ticari merkezin parçası olan arasta örneği [12].

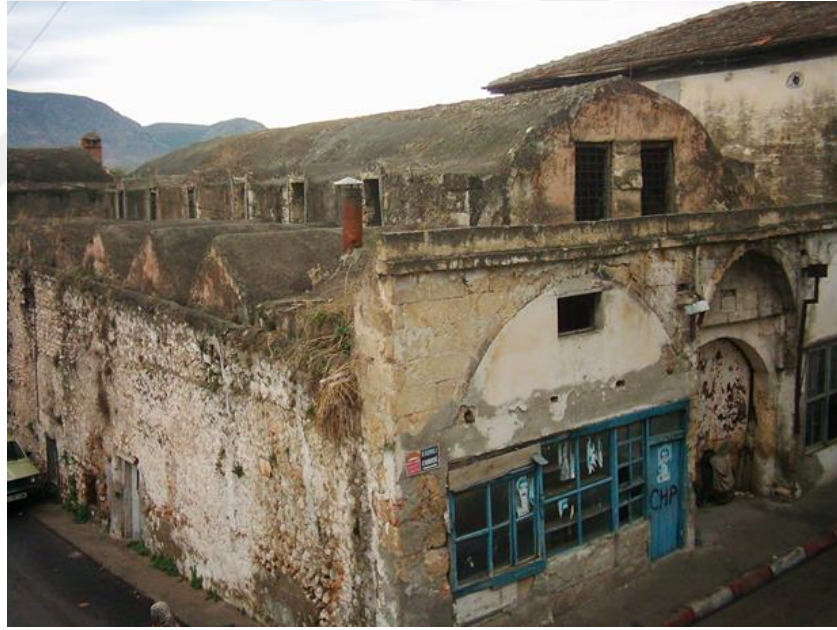
2.2. TÜRKİYE'DE ARASTA ÖRNEKLERİ

2.2.1. Adana Kozan Arastası

Adana Kozan Arastası, Adana'nın Kozan ilçe merkezinde Aslanpaşa mahallesi, Kadirli caddesi ve Yeğenoğlu sokaklarının kesişiminde Hoşkadem Cami'nin doğu yönünde yer almaktadır. Kozan Arastası toplamda 450 m²'lik bir alan üzerine kurulmuştur. İçerisinde 17 dükkân ve iş yeri bulunmaktadır. Arastanın her iki cephesi de sokağa bakmakta ve toplamda 5 adet kapısı yer almaktadır [17].

(a)

(b)

Şekil 2.5. Adana Kozan Arastasi genel görünüm [17].

(a)

(b)

Şekil 2.6. Adana Kozan Arastası, a) Ön cephe, b) Ana sokak [17].

2.2.2. Bolu Osmanlı Arastası

Bolu Osmanlı Arastası 1800'lü yılların sonlarında inşa edilmiş ve 19.yüzyıla ait dükkânların mimari özelliklerini taşıyan bir arastadır. Bolu Arastası'na ait dükkânlar Yıldırım Bayezid Camisi etrafında toplanmıştır. Arastanın Yukarı Çarşı bölgesinde, orijinaler binalar yıkılarak yerine betonarme dükkânlar yapılmış, bu betonarme

binalar arasında birkaç tane orijinaline uygun dükkân kalmıştır. Aşağı Çarşı bölgesinde ise yol genişletme çarşıları sebebiyle 11 arasta adası yaklaşık 110 adet orijinal arasta binası yıkılmıştır. Bolu Arastası'nda bulunan dükkân yapıları geleneksel Osmanlı arasta mimarisinin teknik özelliklerini taşıyan klasik blok tuğla (harman tuğlası) ile 35-50 cm kalınlığında “U” biçiminde yapılmış taşıyıcı yığma duvarlara oturan, ara döşemesi ahşap kagir iki katlı tarihi dükkân şeklindedir. Yapı Bolu arastasının mimari özelliklerini taşıyan beş sıra kirpi saçaklı, kübik mimari yapıda, kireç harçlı tuğlanın üzeri özgün malzeme ile sıvalıdır. Günümüzde kalan binalarda sağlıklılaştırma çalışmaları sürmektedir [18].

(a)

(b)

Şekil 2.7. Bolu Osmanlı Arastası sokak görünümü [19].

2.2.3. Çorum Dikiciler Arastası (Ayakkabıcılar Arastası)

Çorum Dikiciler arastası, Osmanlı döneminde Yonca Teşkilatı için kurulmuş, 300 yıllık bir geçmişe sahip arastadır. Diğer arastalar arasında dünyanın en küçük pasajı olduğu söylenmektedir. Arasta içerisinde 37 dükkân bulunmakta ve döneminde Yonca Teşkilatı'nın faaliyetleri için hazırlanmıştır. Yaklaşık 60 yıl önce Çorum ilinde kendilerine çalışma alanı arayan ayakkabıcılara tahsis edilmiştir [20].

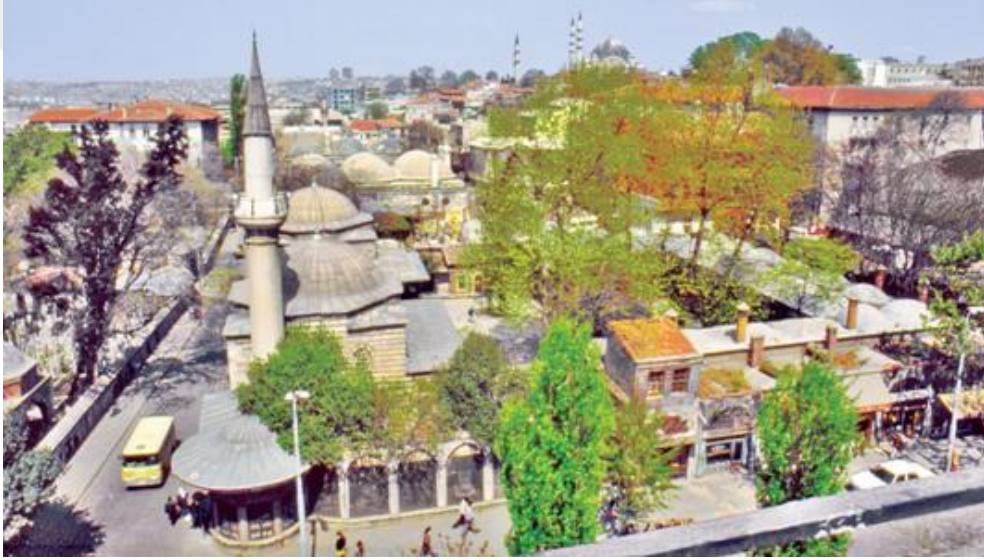
Şekil 2.8. Çorum Dikiciler Arastası sokak görünümü [20, 21].

Şekil 2.9. Çorum Dikiciler Arastası genel görünüm [22].

2.2.4. İstanbul Damat İbrahim Paşa Külliyesi Arastası

Şehzadebaşı'nda Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın yaptırmış olduğu, külliyenin dışında yer alan iki sıra halindeki dükkânlardan oluşan arasta İstanbul'un en önemli arastalarından biridir. Divanyolu'nun karşılıklı iki tarafına sıralanmış dükkânlardan bir kısmı 19. Yüzyılda yapılan yol genişletme çalışmaları sırasında yıkılmıştır. Kalan dükkânlara ise önlerinde bulunan kemerleri taşıyan sütunlardan dolayı Direklerarası adını almıştır. İstanbul'un önemli turistik ve eğlence merkezlerinden biri olan arasta, 20. Yüzyılın başlarındaki şehircilik çalışmaları sırasında yıkılmıştır. Günümüzde bir çoğu bozulmuş halde olan tonozlu dükkânlara bir kısmı kullanılmaktadır [23].

Şekil 2.10. İstanbul Damat İbrahim Paşa Külliyesi Arastası dış görünüş [24].

2.2.5. İstanbul Saraçhane Arastası

Fatih Külliyesi'ne gelir sağlamak amacıyla yapılan ve Saraçhane Arastası (Saraçhane Çarşısı) olarak adlandırılan en eski arastadır. Günümüzde bu arastadan herhangi bir iz kalmamış olup sadece Saraçhanebaşı olarak semt adı bulunmaktadır [23].

Evliya Çelebi kayıtlarında İstanbul saraçlarının 1084 dükkânı olduğunu belirtmiştir. Yaşlı saraç ustaları, bu esnafın toplu bir (site-mamure) halinde çalışmasını temin için 360 kemer, yani dükkân halinde inşa edildiğini söylemişlerdir. Çıkan bir yangında

kullanılamaz hale gelen Saraçhane Çarşısı ikinci kez inşa edilmiştir. İkinci kez inşa edilen Saraçhane yuvarlak ve etrafındaki dükkânlar kâgirdi. Üç kapısı bulunan hanın iç duvarlarında dükkânlar yer almaktaydı. Dükkânlar kemerli ve kepenklerle kapanmaktaydı. Hanın tam ortasında Saraçhane Camii ile Loncası vardı. Yeni Saraçhane Çarşısı'nda 1868 yılında 290 civarında dükkânın, 1908'deki yangın sırasında ise, 320 dükkân bulunduğu söylenmektedir. 19. yüzyılda dükkânlara numara verilmiş, Tanzimat'ın ilanından sonra da numaranın yanı sıra esnaf defterlerinin tutulmasında yeni kaideler getirilmiştir [25].

Dükkânları kârgir olan Saraçhane Çarşısı'nın beş kapısı bulunmaktaydı. Bu kapılardan Atpazarı Kapısı, Baş kapı Dülgerzâde Mahallesi'ne, Sepetçiler tarafı Kapısı ki Horhor'a açılmaktaydı. Zeyrek tarafı Kapısı ve Sandıkçılar Kapısı bulunmaktaydı. Saraçhane'nin de bir tarafı olan Sandıkçılar Sokağı ve kapısı civarı beygir derisi ve bununla ilgili madeni eşyanın imalatıyla uğraşırlardı. Malik Aksel'in Anadolu Halk Resimleri adlı eserinde bu Sandıkçı esnafıyla ilgili bilgiler bulunmaktadır. İkinci defa inşa edilerek 1908 yılına kadar canlılığını muhafaza eden saraçhaneden bu tarihte çıkan bir yangın üzerine, geriye harabeler ve isminden başka hiçbir iz kalmamıştır. Saraçhane Çarşısı son yangında kayıtlara göre 116 adet dükkândan oluşmaktaydı [25].

2.2.6. İstanbul Sultanahmet Arastası (Sipahi Çarşısı)

Sultanahmet Arastası (diğer adıyla Sipahi Çarşısı), Sultanahmet Külliyesi'ne gelir sağlamak için yapılmış, İstanbul'un en önemli arastalarından biridir. Sultanahmet Arastası, cami ile birlikte Sedefkâr Mehmet Ağa'nın eseri olan bir yapı olmakla birlikte, karşılıklı dükkân dizilerinin üzeri örtülmemiş, açık olarak bırakılmıştır. Sultanahmet ve Ayasofya civarında 1912 yılında çıkan büyük yangında kullanılamaz hale gelmiş ve yangından sonra terk edilmiştir. Vakıflar İdaresi tarafından 1980'li yıllarda restore edilerek yeniden kullanıma açılmıştır. Sultanahmet Camii'nin mihrap tarafında ve cami seviyesinden bir hayli aşağıda kalan arasta, Büyük Konstantin'in 4. yüzyılda yaptırdığı sarayın harabesi üzerine kurulmuştur. Sultanahmet Arastası günümüzde turistik süs ve takı eşyalarının satıldığı bir çarşı konumundadır. İçerisinde yaklaşık 70 adet dükkân bulunmaktadır [23, 26].

(a)

(b)

(c)

Şekil 2.11. Sultanahmet Arastası, a) ve b) Sokak görünümü, c) Arasta girişi [27].

2.2.7. İstanbul Üsküdar Arastası (Bat Pazarı)

Üsküdar Arastası'nın (diğer adıyla Bat Pazarı'nın), iskele civarında olduğu bilinmektedir. 1934 yılındaki belediye şehir rehberinde, bölge içerisindeki bir sokak adının Arasta Sokağı adını taşıdığı görülmektedir. Üsküdar Vapur iskelesi etrafında, Demokrasi Meydanı, Hakimiyet-i Milliye Caddesi ile Balaban Caddesi arasında yer almaktadır. Üsküdar Arastası Rum Mehmet Paşa vakfının elinde bulunuyordu. Üsküdar Arastası'nın kapıları her iki caddeye de açılmaktadır. Hakimiyet-i Milliye Caddesi'ne açılan kapısına Arasta Kapısı, Yeni Cami tarafındaki kapısına da Balaban veya İmaret Kapısı denilmektedir. Her iki kapıda kesme taştan yapılmış olup kemerli yapıya sahipti. Üsküdar Arastası içerisinde 50'ye yakın dükkân bulunmakta idi. Bu dükkânların üzerleri beşlik tonoz ile örtülmüştür. Üsküdar Arastası 1956 tarihinde imar istimlakları sırasında sokakla beraber kaldırılmıştır [23, 28].

2.2.8. İzmir Bergama Tarihi Osmanlı Arastası

İzmir ili Bergama ilçesinde Barbaros Mahallesi sınırlarında Tarihi Osmanlı Arastası, Bedesten, Divanı Hızır Mescidi, İncirli Mescidi, Küplü Hamam, Çukurhan gibi tescilli taşınmaz yapılar bulunmaktadır. Tarihi Osmanlı Arastası 400 yıllık bir geçmişe sahip Osmanlıların ticaret merkezi olarak kullandıkları bir yapıdır. Tarihi Osmanlı Arastası'nın tarihi 14. yüzyıla dayanmaktadır. Farklı loncaların bir araya gelmesiyle oluşturulmuştur. Arasta içerisinde ayakkabıcılar, manifaturacılar, saraçlar gibi farklı meslek dallarına yönelik dükkânlar yer almaktadır. Günümüzde 6 adet dükkân ve birkaç tane çay evi faaliyet göstermektedir [29].

(a)

(b)

(c)

Şekil 2.12. İzmir Bergama Tarihi Osmanlı Arastası [29].

2.2.9. İzmir Ödemiş Tarihi Arastası

İzmir Ödemiş Tarihi Arastası 1856 yılında kurulmuş, türüne az rastlanan açık arasta örneklerinden birisidir. İçerisinde 116 adet dükkân bulunmakta ve çevresinde 17 adet han ile 3 adet cami yer almaktadır. Geçmişten günümüze içerisinde kalaycı, semerci, nalıncı, sepetçi, sandalyeci, keçeci, tenekeci gibi zanaatkârlar hala faaliyet göstermektedir [30].

Şekil 2.13. İzmir Ödemiş Tarihi Arastası [30].

2.2.10. İzmir Urla Arastası

İzmir ilinin Urla ilçesinin merkez bölgesinde yer alan Malgaca Pazarı ve Arastası, Urla yöresinin en eski tarihi alışveriş merkezidir. Kesin olarak inşa edildiği tarih bilinmemekle birlikte Urla Arastası için Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde bahsetmektedir. Dükkânların yan yana bulunduğu asırlık çarşı içerisinde kuyumcu, terzi, kasap, manav, lokanta, çay evleri gibi farklı dükkânlar bulunmaktadır [31, 32].

(a)

(b)

Şekil 2.14. İzmir Urla Arastası [31, 32].

2.2.11. Karabük Safranbolu Arastası (Yemeniciler Çarşısı)

Safranbolu yöresi Gerede-Sinop kervan yolu üzerinde bulunan en önemli konaklama merkezlerinden biridir. Bu sebeple kent meydanında inşa edilmiş Cinci Han büyüklüğü ile bu yörenin önemini ortaya koymaktadır. Bu han ilk yapıldığı yıllarda toplamda 63 adet oda ve deve ahırlarına sahip idi. Bu sayede Safranbolu Arasta Çarşısı (diğer adıyla Yemeniciler Çarşısı) hanın etrafında, çeşitli alışveriş dükkânlarını yer almasına sebep olmuştur. Safranbolu Arastası içerisinde demircilik, semercilik, bakırcılık, ayakkabıcılık, turistik süs eşyaları, dikiçilik saraççılık gibi dükkânlar bulunmakta ve bu dükkânlar Lonca düzenine uygun şekilde farklı farklı sokaklarda yer almaktadır. Bu nedenle sokaklar, o sokak içerisinde bulunan zanaat koluna göre “semerciler içi”, “kasaplar içi” gibi isimler almışlardır. Safranbolu Arastası bitişik

nizamda toplam olarak 48 adet dükkândan oluşmaktadır. Safranbolu Arastasının ön tarafında bulunan meydan dua meydanı olarak kullanılmaktadır [33, 34].

(a)

(b)

(c)

Şekil 2.15. Safranbolu Arastasi (Yemeniciler Çarşısı), a) Üst görünüm, b) Sokak görünümü, c) Sokak görünümü [33, 34].

2.2.12. Kırklareli Hızırbey Arastası

Hızırbey Arastası, Kırklareli merkezinde, Cumhuriyet meydanında yer almakta ve Hızırbey Hamamı'na bitişik yapıda inşa edilmiştir. 1383 yılında Köse Mihalzade Hızırbey tarafından yaptırılmış külliyeinin bir parçası olup hamam ve camiden oluşan yapı gurubu içinde yer alır. Osmanlı döneminde, altın, gümüş gibi değerli madenlerin alınıp, satıldığı bir ticaret merkezi konumundadır. Orta noktasında bir kubbe ve bu kubbenin üç yönünde tonozlarla örtülü olan arasta yapı batı yönünde hamama bitişik yapılmıştır. Arasta duvarları T planlı olup, iki kademeli inşa edilmiştir. Alt kademesi kesme küfeki taşı, üst kademesi ise kesme küfeki taşı araları tuğla hatıllıdır. İç mekanda kubbe ve tonoz altları sıvalı ve kalemişleri ile süslenmiş, duvarlar ise derzlidir [35].

Şekil 2.16. Kırklareli Hızırbey Arastası [35].

2.2.13. Konya Akşehir Arastası

Konya ilinin Akşehir ilçesinin merkezinde esnaf ve zanaatkarların toplandığı, inşa edilmesi Selçuklu dönemine dayanan Akşehir Arastası bulunmaktadır. Tarihi Akşehir Arastası, Akşehir'in merkezinde esnafın ve zanaatkârların toplandığı başlangıcı Selçuklulara dayanan bir çarşıdır. Akşehir ilçesinin yerleşimi, içinde yöneticilerin ve askerlerin bulunduğu bir iç kale, kalenin etrafında yöre halkının yaşadığı konutlar ve halk arasında Tahta Kale olarak bilinen Tahte'l-Kala (Kale altı) bölgesi olarak

planlanmıştır. 1337 yılında İplikçi Camii olarak bilinen Kerim Ağa Camii yaptırılmıştır. İplikçi Camii'nin etrafına, camiye gelir getirmesi ve cami etrafının canlandırılması için medrese, imaret ve hamam gibi binalar yapılmıştır. İplikçi Camiisi'nden çıkan cemaatin evlerine dönerken izledikleri yol üzerine gölgelik amacıyla karşılıklı asmalar dikilmiş ve bu asma altlarında camiye gelir getirmesi için cemaatin ihtiyaç duyduğu malzemelerin satışına başlanmıştır. Zaman içerisinde satış yapılan bu yerler ahşap çatılar ile örtülmüş ve daha sonraları yangınlar sebebiyle bu yolların üstleri kâgir tonozlar ile örtülmüştür. Bu dükkânların arasında kalan sokağa da arasta sokağı denilmiştir. 1467 yılında Akşehir'in Osmanlı egemenliğine girmesiyle Selçuklu Dönemi'nde yapılan bu arasta çarşısının işleyişi düzenli bir şekle bürünmüştür. 1483 yılındaki kayıtlara göre bu dükkânların o dönemde 700 akçe geliri olduğu, 1535 tarihli kayıtlarda ise cami etrafında ipekçi, kasap, derici gibi faaliyet gösteren toplam 66 adet dükkân olduğu görülmektedir. Bütün bu dükkânlar tek katlı ve zemin katta yer almaktaydı. Zaman içerisinde arasta içerisinde bulunan dükkânların sayısının arttığı, esnafların yanı sıra zanaatkarların da geldiği görülmektedir. Akşehir Arastası 1886 ve 1889 yıllarında iki büyük yangın geçirmiş ve bu yangınlar sonrasında baştanbaşa yanmıştır. Akşehir Müftüsü'nün gayretleri sayesinde İplikçi Camisi ve Arasta yeni baştan yapılmıştır. Birkaç yıl önce geçirdiği esaslı bir restorasyon sonucu günümüzde yaklaşık 300'e yakın dükkân ile kullanılmaya devam edilmektedir [36].

Şekil 2.17. Konya Akşehir Arastası [37].

2.2.14. Lüleburgaz Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi Arastası

Lüleburgaz'da, Sokollu Mehmet Paşa'nın emri ile Mimar Sinan'ın 16. Yüzyılda yaptığı Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi bulunmaktadır. Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi içerisinde cami, medrese, kervansaray, imaret, hamam ve arasta bölümleri yer almaktadır. Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi Arastası'nın yapılış amacı bağlı olduğu külliye gelir elde etmektir. Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi'nde dini yapılar ile ticari yapıları ayıran büyük bir dua kubbesi bulunmaktadır. Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi Arastası, kervansaray ve cami arasındaki kalan bölgede, dua kubbесinin merkezde yer aldığı eksenin üzerinde yer alan dükkânlardan oluşmaktadır. Zaman içerisinde arasta içerisindeki dükkânlardan birçoğu yıkıldı ve kervansaray ise yol yapımı nedeniyle yok edilmiş oldu. Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi Arastası'nın ayakta kalan bölümlerinde ticaret hayatı devam etmektedir. Günümüzde bu dükkânlarda yemek sektöründe hizmet vermektedir [38].

Şekil 2.18. Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi Arastası ayakta kalan dükkânlarda [38].

Şekil 2.19. Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi Arastası dua kubbesi [38].

2.2.15. Muğla Arasta Çarşısı

Muğla tarihi arasta çarşısı, kervan yolu üzerinde kuzey-güney, doğu-batı akslarının kesiştiği noktada yer almaktadır. Arasta içerisinde ayakkabıcılar, berberler, nalburlar, esnaf lokantaları gibi dükkânların bulunduğu toplamda 134 adet işletme yer almaktadır. Arastanın kuzey yönünde bulunan Tabakhane kent yapısı için önemli bir ticaret noktasıdır [39].

(a)

(b)

(c)

Şekil 2.20. Muğla Arasta çarşısı [39].

Muğla arasta çarşısının merkezinde, merkez bölgesine de adını veren şadırvan bulunmaktadır. Arasta çarşısı içerisinde ayrıca Şeyh Cami, bir diğer merkez noktasında eski çınar ve çınarın sembolü Şemsi Ana Çeşmesi, saat kulesi yer almaktadır [40].

Şekil 2.21. Muğla Arasta çarşısı şadırvan [40].

Şekil 2.22. Muğla Arasta çarşısı Şeyh Cami [40].

Şekil 2.23. Muğla Arasta çarşısı Şemsi Ana çeşmesi [40].

Şekil 2.24. Muğla Arasta çarşısı saat kulesi [40].

2.2.16. Samsun Vezirköprü Arastası

Vezirköprü Arastası, Samsun ilinin Vezirköprü ilçesi merkezinde bulunmaktadır. Yusuf Ağa'nın 1660 yılında yaptırdığı söylenmektedir. Vezirköprü arastası iç ve dış bedesten olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Arastanın dört kapısı ve içerisinde 110 adet dükkân yer almaktadır. İç bedesten döneminde kervansaray olarak kullanılmıştır. Arasta bölümü ise bedestenin çevresinde konumlanmıştır. Bedesten içerisinde dört yandan basık kemerli kapılarla giriş yapılmakta olup, kare planlı dört kubbeyle örtülüdür. Kubbeler duvarlara bitişik tuğla kemerlere oturtulmuştur. Kemer, pandantif ve kubbeler düzgün tuğla örgüsüyle oluşturulmuştur. Dışarıdan ana kubbeler arasında görülen bölüm Dua Kubbesi'dir. Yuvarlak kemerli kapılarla girilen arastanın kuzeyinde tonozlu dükkânlar yer almaktadır. Bedesteni gören cephedeki dükkânlar yer kazanmak amacıyla üçgen biçiminde konumlandırılmıştır [41].

(a)

(b)

Şekil 2.25. Samsun Vezirköprü Arastası [41, 42].

2.2.17. Sivas Divriği Hüma Hatun Arastası

Eski Yunan kaynaklarında Aphlike, Bizans kaynaklarında Tefrike (Tephrike) şeklinde kaydedilen Divriği; Arap kaynaklarında suyun çıktığı yer/suyun kaynağı anlamında el-Abrik olarak geçer. Osmanlı kaynaklarında ise 15.yy'da Divrik ve Divriği olarak yazıldığı görülmektedir. Divriği'nin ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu tam olarak bilinmemek ile birlikte en parlak yıllarını, 1150-1250 yılları arasında Mengücek Beyliği döneminde yaşamıştır. Tarihsel kimliğinin en belirgin öğeleri olan kale, Kale

Camii, Ulu Camii ve Darüşşifası, bedestenler, kümbetler, köprüler, hamamlar ve çevredeki kervansaraylar bu yüzyılda inşa edilmiştir. Mengücek Beyliği'nden sonra 1340'a kadar Moğol (İlhanlılar) işgalinde kalmıştır. 1398'e kadar yerli bir hanedan olan Eretna Beyliği tarafından yönetilmiş; 1516 yılına kadar da Memlûklü hakimiyetinde kalmıştır. Divriği, kesin olarak Mercidabık Zaferi sonrasında Yavuz Sultan Selim tarafından Osmanlı Devleti'ne katılmıştır. Hüma Hatun Arastası içerisinde 12 adet dükkân yer almaktadır. Günümüzde ayakkabı, gıda, turistik eşyalar, çanta, deri, hırdavat alanlarında faaliyet gösteren dükkânlar yer almaktadır [43].

(a)

(b)

Şekil 2.26. Sivas Divriği Hüma Hatun Arastası [44].

BÖLÜM 3

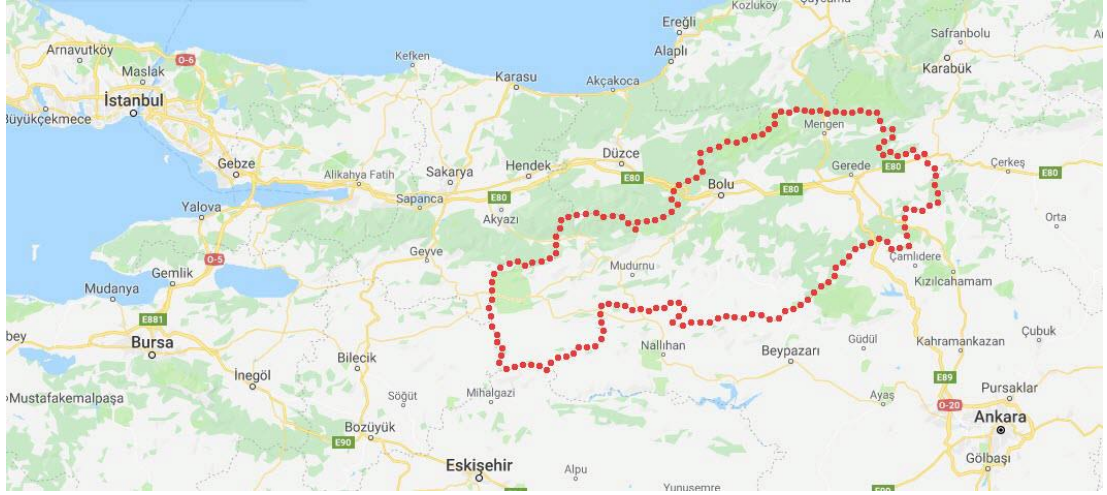
GEREDE İLÇESİ

Gerede ilçesi, geçmişten günümüze farklı medeniyet ve uygarlıklara ev sahipliği yapmış, İpek Yolu üzerinde konaklama merkezi olarak kullanılmış, İç Anadolu ve Batı Karadeniz bölgeleri arasında kalan bir geçiş alanıdır. Osmanlı döneminde debbağlık, kalaycılık, tarakçılık, tiftik ipliği üreticiliği ve dericilik gibi faaliyetlerin yaygın olduğu bölgede, Müslüman ve gayrimüslüman nüfusun birlikte yaşadığı, kapalı ekonomiye sahip bir yerleşim yeridir. Bu dönemde, kent merkezinde yer alan arasta dükkânları ve hanlar ile bölgenin en kalabalık ve aktif ticari yerleşim alanı olduğu bilinmektedir. Günümüzde kentleşme, gelişen teknoloji, değişen yaşam biçimi ve artan göç olgusu zanaat kollarının zaman içerisinde yitip gitmesine ve Osmanlı döneminde yöre merkezine yapılmış arasta dükkânlarının ve hanların işlevlerini kaybetmesine neden olmuştur [45].

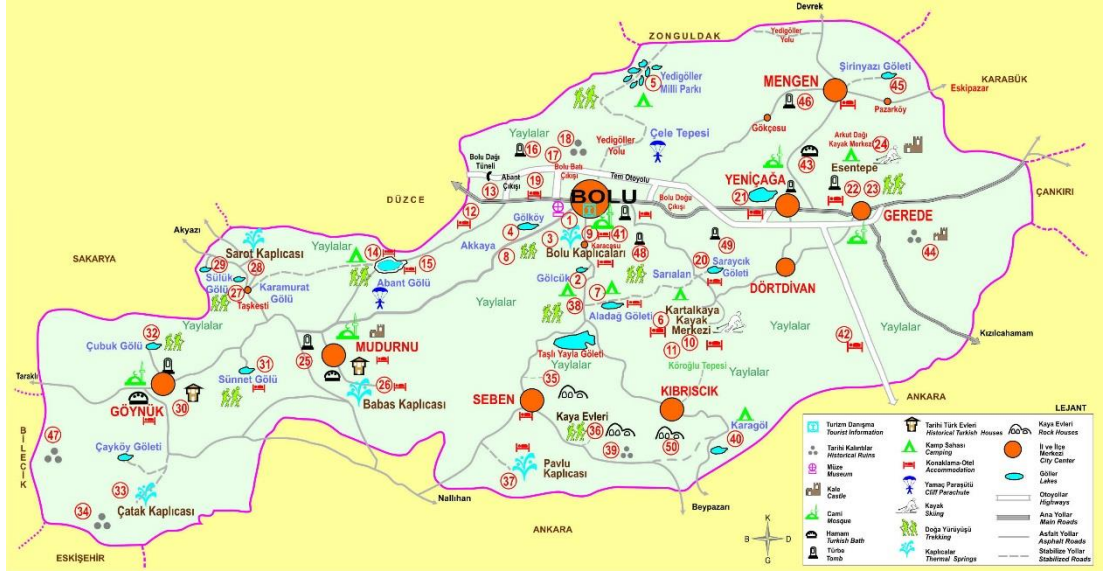
3.1. KONUM

Gerede ilçesi Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde yer almakta olup, Bolu il sınırları içerisinde yer alan en büyük ilçedir. Bolu ilinin Doğusunda bulunmakta ve 1255 km²'lik yüz ölçümüne sahiptir [46].

Güney doğusunda Kızılcahamam ve Çamlıdere, kuzey doğusunda Çerkeş ve Eskipazar, güney batısında Dörtdivan, kuzeyinde Mengen, batısında Yeniçağa ilçeleri yer almaktadır. Gerede ilçesi Bolu merkeze 54 km, Ankara'ya 137 km, İstanbul'a 316 km uzaklıktadır. İç Anadolu Bölgesini Batı Karadeniz bölgesine bağlayan geçir alanı niteliğindedir [46].

Şekil 3.1. Bolu il sınırları haritası [47].

Şekil 3.2. Bolu turizm haritası [48].

Gerede ilçesinin ortalama yükseltisi 1300 metre olup, ilçe merkezinin denizden yüksekliği 1450 metredir. Gerede ilçesi çevresi yoğun olarak ormanlarla kaplı olmakla birlikte, ilçenin kuzey bölgesinde düz şeritler halinde sıralanan dağlık alanlar bulunmakta ve bu dağlık alanların yükseltisi 1600-1800 metre arasındadır [49].

Gerede ilçesi, plato özelliği gösteren bir bölgede yer almakta ve genel olarak dalgalı bir arazi yapısına sahiptir. Bölge birinci derece deprem kuşağı içindedir. Günümüzde

kadar Gerede ilçesi iki büyük deprem yaşamış ve 1944 senesinde yaşanan son depremde ilçenin %50'si tahrip olmuştur [49].

Gerede ilçesi toplamda 7 mahalleden oluşmaktadır. 19.yy'dan günümüze kadar gelmiş Kabiller, Orta, Seviller, Kitirler mahalleleri yer almaktadır. Bu mahallere ek olarak adını demirci esnafından alan Demirciler Mahallesi, yeni kurulan Dayıoğlu ve Yeni Mahalle ile mahalle sayısı artarak genişlemiştir [50].

3.2. TARİHÇE

Gerede ilçesinin antik çağlara kadar dayanan tarihi bir geçmişi bulunmaktadır. Gerede, antik Bitinya (Bithynia) ile Paflagonya (Paphlagonia) bölgeleri arasında bulunan bir sınır kentidir. İlçe, Selçuklu ve Osmanlı egemenliğine girmeden önce sırasıyla Paflagon M.Ö.300, Bitinya M.Ö.260-228, Pontus M.Ö.89, Roma M.Ö.70-71 ve Roma'nın M.S. 395'te ikiye ayrılmasıyla da Doğu Roma (Bizans) hakimiyetlerindedir. İlçenin kesin kuruluş tarihi bilinmemektedir. Ancak Gerede'nin Bitinyalılar tarafından kolonize edilmiş eski bir Paflagonya kasabası olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple ilçe tarihinin M.Ö. 3. asra kadar uzandığı bilinmektedir [51].

Şekil 3.3. Bitinya bölgesi [52].

Gerede ilçesinin isminin antik dönemlerden kaldığı bilinmektedir. İlçeye ilk olarak Paflagonyalılar tarafından Cressa ismi verilmiştir. Bitinyalılar tarafından işgal edilerek Bitinya kolonisi haline geldiğinde ismi Kratia olmuştur. Kratia ismi zaman içerisinde

Müslüman Türkler tarafından bölgenin fethedilmesinin ardından söylemesi kolay olduğu için Gerede'ye dönüşmüştür [51].

Bitinya bölgesi, Romalılar tarafından işgal edildiğinde, Gerede ilçesi Roma'nın zenginlik ve refahından oldukça faydalanmıştır. Bölgeyi yöneten hanedanlardan Flavius hanedanı, Kratia'ya özel bir önem vermiştir. Falvius Hanedanı döneminde Geredeyi oldukça güzel imar edilmiş ve bu dönemde bölgeyi yöneten hanedan Flaviopolis adıyla anılmıştır. Bizans döneminde Gerede, imparatorluğun önemli şehirlerden biri halini almıştır. Bu dönemde, İstanbul Patrikhanesi'ne bağlı bir Piskoposluk merkezi olmuştur. Kratia ruhanisi Epifan Efes (Epiphne), burada çeşitli ruhani meclislerde bulunmuş ve miladi 431 yılında Efes Konsili'ne katılmıştır [53].

Selçuklu Türkleri 1071 Malazgirt Meydan Muharebesi sonrasında Anadolu'nun iç kesimlerine yerleşmiş ve kısa zaman içinde Bitinya bölgesine ulaşmışlardır. Bu tarihten itibaren Bizanslılar ve Selçuklu Türkleri arasında devamlı savaşlar yaşanmıştır. Bu yaşanan savaşlar sonrasında Gerede, Bizanslılar ve Selçuklu Türkler arasında bir sınır şehri halini almıştır [54].

Sultan Kılıç Arslan 1177 yılında Bolu'yu kuşatmıştır. Sultan Kılıç Arslan kuşatma sırasında Bizans ordusuna takviye kuvvetlerin gelmesi nedeniyle Gerede'ye çekilmiştir. Gerede'nin Selçuklular tarafından ne zaman fethedildiği kesin olarak bilinmemekte olup Sultan Kılıç Arslan'ın Gerede'ye çekilmesinden dolayı, Gerede'nin 1177 yılından daha önce fethedildiği anlaşılmaktadır. Daha sonra Sultan Kılıç Arslan ülkeyi oğulları paylaştırırken Gerede yöresini Ankara Meliki Muînettîn Mes'ud'a vermiştir [54].

Gerede yöresi, Anadolu'nun Moğollar tarafından işgaline kadar Selçuklu egemenliği altında kalmıştır. Moğolların bölgedeki hakimiyetleri çok kısa sürmüş, 14. yy'ın ilk yarısında bu bölgelerde küçük beylikler ortaya çıkmıştır. Bolu ve çevresinde kurulan en önemli Türkmen beyliği Gerede beyliğidir [54].

14. yy'da Gerede'nin siyasi, sosyal ve ekonomik yapısı hakkında bilgiler veren en önemli kaynak, 1330'lu yıllarda Gerede'ye gelen İbn-i Batuda'dır. İbn-i Batuda, Gerede yöresini tarif ederken şu ifadeleri kullanmıştır [46].

“Burası bir dağ eteğinde güzel ve büyük bir şehirdir. Çarısı ve caddeleri geniştir. En soğuk şehirlerden birisidir. Ayır ayrı mahallelere bölünmüş olup, her mahalle kendi halkı arasında yaşamaktadır. Bu şehrin sultanı Sah Bey'dir. Sah Bey, Anadolu'nun orta ölçüdeki hükümdarlarından birisidir ve cuma namazlarını burada kılar. Sah Bey'in hatipliğini ve hocalığını Fâkih Şemsettin Dimeskî yapar.”

Gerede yöresi Konur Alp tarafından, Organ Gazi döneminde, 1354 yılında Osmanlı topraklarına katılmıştır. Bu yöre Oğuz boylarının ilk yerleşim alanlarından biri olarak kullanılmıştır. Bölge içerisinde yaşayan oğuz boylarından bazılarının isimleri günümüzde köy, yer lakap isimleri olarak kullanılmaktadır. Gerede yöresinde kullanılan boy ve yer isimlerinden bazıları Bayındır, Çepni, Yazır, Avsar, Kayı, Kınık, Eymür şeklinde sıralanabilir [54].

Gerede ve civarı bir asır boyunca Osmanlı-Candaroğulları arasında süre gelen savaflara sahne olmuştur. Çünkü bu dönemde Anadolu'da birçok beylik birbirine üstünlük sağlama çalışmaktadır. 1461 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından Candaroğulları Beyliği Osmanlı Devleti'ne bağlanmasından sonra bu mücadele sona ermiştir. Bolu ve Gerede yöresi tarih içerisinde hem Osmanlı Devleti'ne hem de Candaroğulları Beyliği'ne bağlı kalmıştır. Gerede ve köylerinde 1566-1568 yıllarına ait Osmanlı Devleti'nin ve Candaroğulları'nın izleri görülebilmektedir [52].

1645'li yıllarda Evliya Çelebi Gerede yöresine uğramış ve bu yöre seyahatnamesinde şu satırlar ile tarif etmektedir [46].

“Şehir geniş bir ova içinde olup bin adet tahta ve kiremit örtülü eski usul evleri vardır. Dokuz mahalle, on mihrabı var. Çarısı içindeki cami güzeldir. Üç tekke, bir hamam, üç han, iki yüz dükkân ve yedi kahvehane vardır. Esnafın çoğunluğunu bıçakçı ve debbağlar oluşturur. Gerede gönü ve sahtiyanı ile meşhurdur. Suyu ve havası iyi, güzel bir yayla yeridir. Halkı son derece sağlam yapılıdır.”

Yıllar içinde Gerede yöresine Morier isimli bir gezgin 1810 tarihinde uğramış ve “İran’a, Ermenistan’a ve İstanbul’a Seyahat” adlı kitabında Gerede için büyük bir şehir olduğunu, girişinde büyük miktarda deri fabrikalarının bulunduğunu, dükkânlar ve pazarların iyi görünümlü Türklerle dolu olduğunu yazmıştır [46].

Gerede 1692 yılına kadar Bolu sancağına bağlı olan bir kaza olarak kullanılmıştır. Daha sonra mülkî-idarî sistemdeki değişikliklerle ile önce Bolu Voyvodalığı’na bağlı bir Subaşılık olmuştur. Gerede bu sistem ile yaklaşık 120 sene yönetilmiş ve 1812 yılında sistem değişikliğine giderilerek Bolu Safranbolu Mutasarrıflığı kurulmuştur. Gerede yöresi bu mutasarrıflığın 19 kazasından biri olmuştur. 1864 yılında yapılan başka bir değişiklik ile Bolu Sancağına bağlı Kastamonu’ya bağlanmıştır. Nihayetinde Cumhuriyetin ilanı ile Bolu il olmuş ve Gerede Bolu’ya bağlı bir ilçe halini almıştır [52].

3.3. SOSYO-EKONOMİK YAPI

Gerede ilçesinin yıllar içindeki nüfus değişimi kırsal nüfus yapısına sahip olduğu göstermektedir. 1980’li yıllara kadar Türkiye nüfus değişimine bakıldığında şehir ve köy nüfusu arasında belirgin bir farklılaşma görülmemektedir. 1980’de sonra şehirlerdeki nüfus artış göstermiş, kırsal nüfus ise azalmıştır. Türkiye’de görülen bu şehirleşme eğiliminin Gerede ilçesi içinde geçerli olduğu söylenebilmektedir [46].

2000 yılında yapılan genel nüfus sayımına göre Gerede ilçesi 41,391 kişi ile Bolu ilinin en fazla nüfusa sahip olan ilçesidir. Toplam nüfusun 25,188’inin merkezde, 16,203’ünün ise köylerde yaşamaktadır. Türkiye genel nüfus yapısına benzer olarak ilçe merkezinde yaşayan kişi sayısı, köylerde yaşayanlardan daha fazladır. Yıllar içinde ilçe merkezinde yaşan nüfusun artış oranı %29,35 iken, kırsal alanlardaki artış % -32,80’dir. Bölgede iklim koşullarının kuru tarıma elverişli olması, tarım arazilerinin çeşitli nedenler küçülmesi, ilçenin Ankara, İstanbul, Karabük, İzmit gibi sosyal ve ekonomik imkanları fazla olan illere yakın olması, nüfustaki bu düşüş eğilimine neden olmaktadır [55].

Gerede ilçesindeki toplam nüfusu %93'ü okuma-yazma bilmekte, %7'si ise bilmemektedir. İlçede okuma-yazma bilmeyen erkeklerin oranı %21 iken, kadınlarda bu oran %79'dur. Erkek nüfusun sosyo-ekonomik sistem içerisinde aktif rollerinin olması, askerlik, çalışma gibi etkenlerden ötürü okuma yazma bilmeleri mecbur hale gelmiştir. Diğer yandan, kadınların sosyo-ekonomik ve iktisadi ilişkiler faaliyetleri içerisinde daha az rol almaları, kadınlardaki okuryazarlığın düşük olmasına sebep olmaktadır [55].

Yıllar içerisinde Türkiye genelinde meydana gelen kentsel göç durumu Gerede ilçesi içinde geçerlidir. 1935 yılında köylerdeki nüfus toplam nüfusun %92'sini oluştururken, 1950 yılında bu oran %89'a, 1980'de %83'e, 1990'da %54'e ve 2000'li yıllarda %39'a düşmüştür. Göç dalgasının yönü, öncelikli olarak Gerede ilçe merkezi ve Bolu'ya doğru yönelmişken, daha sonraları başta Ankara olmak üzere, İstanbul, İzmit, Zonguldak, Ereğli, Karabük gibi illere doğru olduğu görülmektedir. Gerede ilçesinde iç göç yaşandığı gibi dış göçlerde yaşanmıştır. 1970'li yıllardan itibaren başta Almanya ve Fransa olmak üzere farklı Avrupa ülkelerine işçi olarak 1000 kişi civarında göç yaşanmıştır. Dış ülkelere yapılan bu göçler kalıcı olmamakla birlikte, ekonomik seviyelerini yükselten kişilerin geri döndüğü bilinmektedir. 1980 yılından itibaren Gerede ilçesinden Suudi Arabistan, Libya gibi Orta Doğu ülkelerine çalışmak için erkek nüfusun gittiği görülmektedir [46].

Gerede yöresi geçmiş yıllarda ipek yolu üzerinde yer alan bir konaklama merkezi işlevi ile kullanılmaktaydı. Bu da yörenin cazip bir hal almasına ve ekonomik olarak gelişmesine neden olmuştur. Yıllar içinde İpek Yolu'nun önemini kaybetmesiyle birlikte yöre ve yöre halkı kapalı bir ekonomik faaliyet içine girmiştir. İpek Yolu'ndan sonra yöre halkı daha çok kendi üretim faaliyetleri ile hayatlarını idame ettirmeye çalışmışlardır. Günümüzde ise Gerede bölgesindeki tüm ekonomik faaliyetler, ileriye dönük gelişim stratejileri, Türkiye'nin genel ekonomik yapısı ve gelişim politikalarıyla yakından ilgilidir. Gerede ekonomik yapısı ile Bolu ve genel Türkiye ekonomisi ile ilişkilidir [46].

19.yy'ın başlarında kalaycılık, tarakçılık, dericilik, debbağlık, değirmen ve dükkân işletmeciliği Gerede'de başlıca geçim kaynakları idi. Gerede'de bulunan hanlarda bu

zanaat kollarında faaliyet gösteren dükkânların olduğu görülmektedir. 19.yy'ın ortalarında yöredeki hanelerin %64,71'i bu alanda faaliyet göstermektedir. Gerede ekonomisine en fazla katkı sağlayan iş kolu ise debbağlıktır. 1888 tarihli Kastamonu salnamesinde Gerede içerisinde 15 debbağhanenin bulunduğu görülmektedir [50].

Gerede'de tarıma elverişli ekilebilir arazi alanı toplam 125,500 hektardır. Toplam alanın 18,750 hektarında tarla bitkileri, hububat, yem bitkileri ve patates, 51 hektarında meyve, 32 hektarında ise sebze üretimi yapılmaktadır. Bolu ilinin arpa üretiminin yarısı Gerede ilçesinde yapılmaktadır. İklim şartlarının sert olması, toprak verimliliğinin düşük olması, sulama imkanlarının yetersizliği gibi etkenler yüzünden meyve ve sebze üretimi yapılamamaktadır. Son yıllarda yüksek verime sahip hububat tohumluğu ile birim alandan elde edilen verimin arttığı görülmüştür. Özellikle arpa üretimi yanında yüksek verimliliğe sahip Triticale ekim alanında artış görülmektedir. İlçe içerisinde toplam 20,989 hektar tarım alanında arpa, nohut, çavdar, fasulye, buğday, sarımsak, soğan, mısır, patates ve yonca korunga ekimi yapılmaktadır [56].

Toprak verimliliğinin düşük ve tarımsal arazilerin azalması nedeniyle Gerede yöresindeki halkın hayvancılığa yöneldiği görülmekte, tarım ile uğraşanları ise fıy, mısır, yonca, korunga ve hayvan pancarı gibi yem bitkileri ve slaj üretimine yöneldiği anlaşılmaktadır. Hayvancılık ile uğraşanlar büyük çiftlikler yerine, küçük aile işletmelerinde faaliyetlerini sürdürmektedir. Son yıllarda orta büyüklükteki besi ahırlarında bir artış olduğu görülmektedir [46].

Tarım ve hayvancılığın yanında yöreye yakın göl ve akarsularda tatlı su balıkları bulunmakta ve yöre halkı kendi içlerinde balıkçılık faaliyetleri göstermektedir. Karabük yolu çevresinde bulunan Kuru Göl ve Keçi Gölü ile Bolu'da yer alan Gerede Gölü'nde aynalı sazan balığı yetişmektedir. Ayrıca Gerede Çayı'nda tatlı su balıklarının yaşadığı bilinmektedir. Gerede ilçesinin bazı köylerinde de sulama amaçlı göletler oluşturulmuş ve bu göletlerde de aynalı sazan balıkçılığı yapılmaktadır [56].

Avrupa ve Rusya'dan 18. ve 19. yy'da Gerede'ye gelen doktorlar, endemik bitkileri araştırdıkları bilinmektedir. Ayrıca yöre içerisinde üretilen tiftik, yağ ve peynir gibi hayvansal ürünler, yakın yörede yetişen sebze ve meyveler, kemik ve ağaçtan üretilen

tarak, çorap, eldiven gibi ürünler Gerede'nin pazarında satışa çıkarıldığı görülmektedir [57-59].

Gerede ve çevresinde yer alan ormanlar, bölge içerisinde orman ürünleri ve orman endüstrisi üzerine çalışılmasına da olanak sağlamaktadır. Endüstriyel odun üretimi ve yakacak odun üretimi bölgeye hem ekonomik anlamda hem de sosyal yönde fırsat oluşturmaktadır [46].

Gerede ilçesinde tarım ve hayvancılığın yanında çeşitli endüstri ve sektörlerde faaliyetler, yöre halkının geçim kaynaklarını oluşturmaktadır. İlçenin en önemli sanayi tesisi, Ankara çıkışında karayolu üzerinde yer alan Gerkonsan tesisidir. Gerkonsan'da çelik konstrüksiyon ve teknolojik ekipman üretimi yapılmaktadır. Tesiste 2001 yılı içinde 1257 ton çelik konstrüksiyon ve 20 ton teknolojik imalat üretimi yapılmıştır [46].

Gerede ilçesinde deri sanayisine yönelik deri fabrikaları da bulunmaktadır. Bu fabrikalarda çanta, ayakkabı, kemer gibi mamullerin üretimi yapılmakta ve bu fabrikaların günlük kapasiteleri 240 tonu bulmaktadır. Deri fabrikaları İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Denizli, Konya, Gaziantep, Isparta gibi ayakkabı ve saraciye sanayisine yönelik firmaların bulunduğu illere ham madde ve mamul deri satışı yapmaktadır [46].

Gerede ilçesinde organize sanayi sitesi kurulmuş ve organize sanayi bölgesinde Hosta Tekstil, Ottoman Kaplama Sanayi ve Gentug gibi firmalar üretim yapmaktadır. Organize sanayinin yanında ilçe halkının günlük ihtiyaçlarını karşılamak için küçük sanayi sitesi kurulmuştur. Küçük sanayi sitesinde otomobil tamir, bakım, onarım, ağaç endüstrisi ve mobilya atölyeleri yer almaktadır [46].

3.4. TARİHİ ESERLER

3.4.1. Keçi Kalesi

Gerede'nin kuzeyinde Arkut dağı tepesinde, şehre 5 km uzaklıkta yer almaktadır. Bitinyalılar zamanında yapılmış olup, 1995 yılında restore edilmiştir. Düşman saldırısı sırasında Gerede halkı mal ve hayvanları ile kaleye sığınmışlardır. Yöre halkı kaleyi uzun süre düşman askerlerine karşı savunmuşlardır. Kaleyi ve Gerede halkını ele geçiremeyen düşman askerleri kale etrafına yerleşmişler, gündüzleri savaşımaya devam etmişlerdir. Zaman içerisinde kalede yiyecek sıkıntısı başladığında Gerede halkı çareyi düşman askerlerini kandırmakta bulmuştur. Kalede bulunan bütün keçilerin boynuzlarına mumlar yakarak kalenin dışına salarlar ve hayvanları düşman karargahına sürerler. Düşman askerleri çok büyük ve kalabalık bir ordunun geldiğini sanarak kaçarlar ve dağılırlar. Rivayete göre Keçi Kalesi'nin ismi bu hikayeden gelmektedir. Başka bir kaynaktan ise kale içerisinde olanların Rumlar olduğu, kaleyi almak isteyen ve keçilerle Rumları kaleden kaçıranların Geredeliler olduğu söylenmektedir [60].

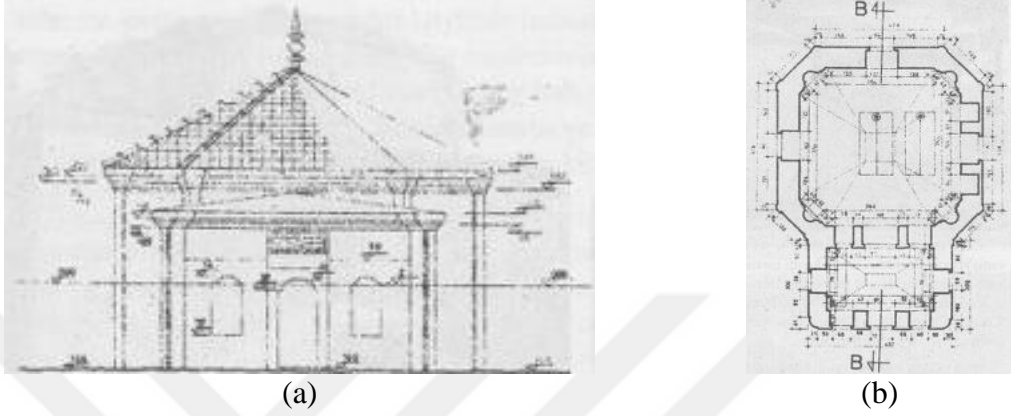

Şekil 3.4. Keçi Kalesi [60].

3.4.2. Şeyh Halil Efendi Türbesi (Aşağı Tekke Türbesi)

Seviller Mahallesi'nin Cami sokağında bulunmaktadır. Türbe girişinde ta'lik hattıyla yazılmış kitabe bulunmaktadır. Türbe içerisinde iki adet iç kısımda iki tane de girişte olmak üzere toplamda dört adet sanduka bulunmaktadır. Türbe iki kısımdan oluşmakta

olup, giriş kısmı dikdörtgen geometriye sahiptir. Bu dikdörtgen giriş kısmı sekizgen biçimdeki türbanın iç mekanına açılmaktadır. Türbenin iç mekanında dört adet kenarda büyük sivri kemerli nişle takviye edilmiş ve türbede ayna tonozla örtülmüştür [61].

Şekil 3.5. Şeyh Halil Efendi Türbesi (Aşağı Tekke Türbesi), a) Doğu cephesi, b) Rölöve projesi planı [61].

Şekil 3.6. Şeyh Halil Efendi Türbesi (Aşağı Tekke Türbesi) kitabesi [61].

3.4.3. Yıldırım Beyazıt Cami

Gerede'nin en eski ve en büyük camisi olarak nitelenen bu cami (h. 1317/m. 1899) Yıldırım Beyazıt tarafından inşa ettirilmiştir. Ayrıca, Ekrem Hakkı AYVERDİ, Evliya ÇELEBİ'nin “Çarşı içindeki cami güzeldir.” dediğini söylemektedir. Çarşı içindeki hükümet binasının karşısında bulunan cami 1910 senesinde tamamen yeniden yapılmıştır. 1944 yılında meydana gelen Bolu-Gerede depreminde toprak yığını olurken, minaresinin üç parça şeklinde yıkıldığı belirtilmektedir. 1947 yılında yöre halkı tarafından yeniden inşa edilmiştir [62].

Şekil 3.7. Yıldırım Beyazıt Camii [60].

3.4.4. Yukarı Tekke Türbesi

Kabiller Mahallesi Dere Yolu sokak üzerinde bulunmaktadır. Türbenin içerisinde (h. 1267/m. 1850 yılında ölen) birisi Halveti Şeyhi Abdullah Efendi'ye ait, diğeri ise oğlu Seyyit Ahmet Efendi'ye ait olmak üzere toplamda iki adet sanduka bulunmaktadır. Cami bitişiğine inşa edilmiş bu türbe iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısmı ahşap tavanlı ziyaret kısmıdır. İkinci kısmı ise mezarların bulunduğu dikdörtgen planlı ve ayna tonozla örtülü asıl mekandır [63].

Şekil 3.8. Yukarı Tekke Türbesi [61].

3.4.5. Aşağı Hamam

14. yy'ın sonlarında yapılan Aşağı Hamam Kitirler Mahallesi Bolu Caddesi üzerinde yer almaktadır. Moloz taştan imal edilmiş ve sıcaklık, ılıkılık, soğukluk bölümleri bulunmaktadır. Bir başka görüşe göre Yıldırım Beyazıt Camisi'nin batı kesiminde günümüzde bulunan iş hanının yerinde bulunan bir hamam olduğu, bu nedenle asıl Aşağı Hamam'ın mevcut olmayan hamam olmasının muhtemel olduğu bilinmektedir [60].

3.4.6. Yıldırım Beyazıt Hamamı

Osmanlı döneminde Yıldırım Beyazıt tarafından Ankara Savaşı sırasında ilçeye yaptırılmıştır. Yıldırım Beyazıt Ankara Savaşı sırasında Gerede yöresinden geçerken, yöre halkından tabak esnafının hayvan derileri ile uğraştığını görmüştür. Bu sebeple Gerede ilçesine bir hamam ve köprü yaptırmıştır. Yıldırım Beyazıt'ın yaptırdığı hamam gibi yapılar buranın İpek Yolu üzerinde bir konaklama alanı olduğunu göstermektedir. Fuat Köprülü'nün Köprülüler döneminde Gerede ilçesinde iki adet kervansaray olduğundan bahsettiği bilinmektedir [60].

3.4.7. Yukarı Hamam

Yukarı Hamam, Kitirler Mahallesi Bolu caddesi üzerinde yer almaktadır. Yapılış tarihi ve kimin yaptığı hakkında kesin bir bilgi bulunmayan hamam günümüzde kullanıma kapalıdır. Hamam 12 metre genişliğe, 33,80 metre uzunluğa sahip olup, ahşaptan yapılmış soyunma odalarının ortasında sekiz köşeli bir şadırvan yer almaktadır. Yaklaşık 3x5 m olan soğukluk bölümünün ortasında bir kubbe bulunmakta ve yanlarında kemer tonozlar yer almaktadır. Yıkama yerinin büyüklüğü 9x5 metredir ve ortasında sekiz köşeli bir göbek taşı bulunmaktadır. Hamamın duvarları moloz taştan olup sıvalıdır. Kubbe kasnakları ise sekizgen olup günümüzde beton dökülmüştür [61].

Şekil 3.9. Yukarı Hamam genel görünüm [61].

3.4.8. Kiliseli Tüccarlar Hanı

Kiliseli Tüccarlar Hanı, Bizanslılardan kalma konaklama hanı olarak kullanılmıştır. Kitirler Mahallesi'nin çarşı bölümünde bulunan yapı iki katlıdır. Alt katı hayvan barınağı, alışveriş merkezi ve kahvehane bölümüdür. Üst kat ise konaklama odalarını içermektedir. Binanın güney cephesinde at arabası ve süvari girebilmesi için büyük bir kapı yer almaktadır. Bu kapıdan girilerek üstü açık bir avluya ulaşılır. Avlu etrafında alt katı batı ve kuzey cepheleri taş, doğu cephesi ahşap sütunlar ile çevrili odalar halindedir. Bu bölüm dinlenme ve alışveriş yapmaya müsaittir. İki ahşap merdiven ile çıkılan üst katta yatak odaları yer almaktadır [60].

Şekil 3.10. Kiliseli Tüccarlar Hanı giriş kapısı [60].

Şekil 3.11. Kiliseli Tüccarlar Hanı güneydoğu cephesinden genel görünüm [61].

Şekil 3.12. Kiliseli Tüccarlar Hanı kuzeybatı cephesinden genel görünüm [61].

Şekil 3.13. Kiliseli Tüccarlar Hanı içeriden genel görünüm [61].

3.4.9. Hacı İpek Hanı

Gerede Merkez Camii'nin karşısında yer alan Hacı İpek Hanı giriş kısmı park olarak kullanılmaktadır. Yöre halkı tarafından hanın alt kısmında ahırlık olduğu söylenmektedir. Yan tarafında bulunan kemerli kapı ile üst kısmına çıkılmaktadır.

Hanın giriş üst kısmında (h. 1316/m. 1898) tarihinin yazıyor olması sebebiyle hanın bu tarihlerde yapıldığı bilinmektedir. Han girişinden itibaren sağlı sollu dükkânlar sıralanmıştır [61].

Şekil 3.14. Hacı İpek Hanı genel görünüm [61].

3.4.10. Hüseyin Avni Aydemir Hanı

Hüseyin Avni Aydemir (h. 1316/m. 1898) tarihinde yaptırmış olup, Hacı İpek Hanı karşısında yer almaktadır. İki katlı taş bina şeklinde yapılmıştır. Binanın üst katına Kiliseli Han kısmından girilmektedir. Üst katına dar ve birbirine demir ile bağlanmış taştan merdiven ile çıkılmaktadır. Üst katta yer alan çıkmadaki üçgen alınlıkta yıldız kabartması olup, bu çıkma kısmı aslan figürü ile desteklenmiştir [61].

(a)

(b)

Şekil 3.15. Hüseyin Avni Aydemir Hanı, a) Çıkmadan görünüm, b) Girişten görünüm [61].

3.4.11. Vezir Han

Vezir Han, Hüseyin Avni AYDEMİR Hanı'nın hemen yanına yapılmış bir handır. Vezir Han iki katlı olup, alt kısımları her kemer gözü bir dükkân olarak kullanılmıştır. Hanın sağında bulunan sokak yönünde üst kat girişi bulunmaktadır. Yapının üst katında at figürleriyle süslenmiş destekler ile desteklenmiş bir çıkma bulunmaktadır.

(a)

(b)

Şekil 3.16. Vezir Han, a) Güneydoğu cephesinden görünüm, b) At ve çiçek figürlü çıkma [61].

3.4.12. Saat Kulesi

Kitirler Mahallesi'nin şehir merkezi bölümünde 1882'de Ahmet Usta tarafından yaptırılmıştır. Cumhuriyet döneminde tamir edilmiştir [60].

Şekil 3.17. Saat kulesi [60].

BÖLÜM 4

YAPILAN ÇALIŞMALAR

4.1. KONUM

Gerede Arastası, Bolu ilinin Gerede ilçesinde, ilçe merkezinde yer almaktadır. Şekil 4.1'de Gerede Arastası'nın yer aldığı konum ve sınırları kesikli çizgi ile gösterilmiştir. Gerede Arastası konum itibarıyla, 40° 48' 05" Kuzey, 32° 11' 53" Doğu koordinatlarında bulunmaktadır. Arastanın kuzeyinde Tüccar Han Sokak, güneyinde Hacı Emin Efendi Caddesi, batısında Mengen Yolu Sokak, doğusunda ise Turan Sokak yer almaktadır. Gerede Arastası bu 4 sokak tarafından sarılarak arasında kalan bölgededir.

Arastaya ait bir vakfiyenin ve kitabenin olmayışı, arastanın plan özelliklerinin ve mimari elemanların değerlendirilmesi sonucunda, arastanın yapılış tarihi hakkında kesin bir bilgiye ulaşılmamaktadır.

Kentlerin kurulmasında cami ile çevresindeki yapıların aynı dönemde kurulacağı, yapım tekniği ve cephe özellikleri bakımından aynı cadde üzerinde olmaları sebebiyle Yıldırım Beyazıt Camii ve Kiliseli Han ile yakın tarihlerde yapıldığı anlaşılr.

Gerede ilçesindeki ilk yerleşimin Gerede Ovası'nın kuzeyinde yer alan Esentepe'nin eteklerinde yer almıştır. İlk yerleşim tarihinden itibaren Gerede ilçesi, konumu, iklimi ve topografik yapısı sebebiyle her zaman yerleşim yeri olarak seçilmiştir. Ayrıca İpek Yolu üzerinde olması sebebiyle geçmişten günümüze çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Gerede bölgesinde ticaretin sürekliliği nedeniyle Müslüman ve Gayri Müslim toplulukların birlikte yaşadığı bir bölge olmuştur. Ticaret hayatındaki bu hareketlilik yüzünden Gerede ilçe merkezinde arasta

dükkânları, hanlar, hamamlar gibi farklı yapıların yer aldığı görülmektedir. Fakat günümüze kadar bu tarihi yapıların çok azı gelebilmiş, bu yapılarında bir kısmı kullanılmaya devam edilmiş, kullanılmayan yapılar ise yıpranmış veya yıkılmıştır.

Ankara 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 14.02.2013 tarih ve 484 sayılı kararı doğrultusunda Gerede Merkezi'nin ada bazında Kentsel Sit olarak ilanına ve bu adalar içerisinde bazı parsellerde yer alan yapıların tesciline karar verilmiştir. İncelemesi yapılan Gerede Arastası'nda, Gerede'de kentsel sit alanı olarak belirlenen alan içerisindeki alanda yer almaktadır.

Şekil 4.1. Gerede Arastası sınırlarının gösterimi [64].

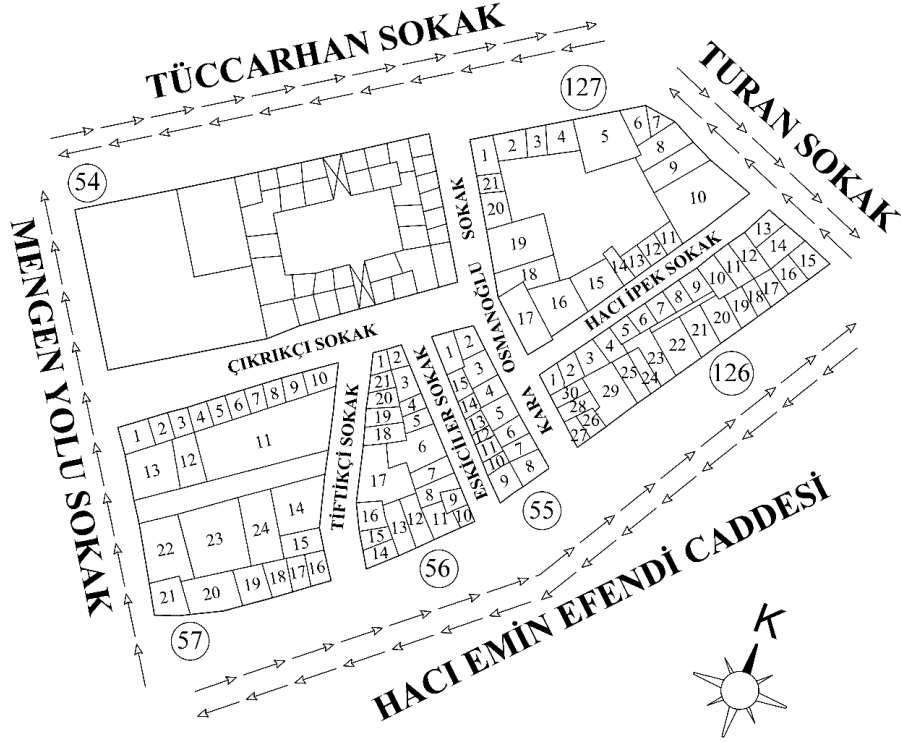
Gerede Arastası toplamda 6 adadan oluşan tarihi bir arastadır. Şekil 4.2'de Google haritalardan alınan güncel arasta adaları gösterilmiştir. Şekil 4.3'te Gerede Arastası ada ve parsel planı numaralandırılmış şekilde gösterilmiştir.

Hacı Emin Efendi Caddesi, Turan Sokak ve Tüccarhan Sokak etrafındaki bölge eski ticari yerleşimin olduğu bölge olarak görülmektedir. Bu caddeler üzerinde, Gerede

Arastası, Hacı Emin Efendi Caddesinin kuzey batısı yönünde, Hacı Emin Efendi Caddesi ve Tüccarhan Sokak arasında kurulmuştur.

Şekil 4.2. Gerede Arastası ada sınırlarının gösterimi [64].

Şekil 4.3. Gerede Arastası ada ve parsel planı.

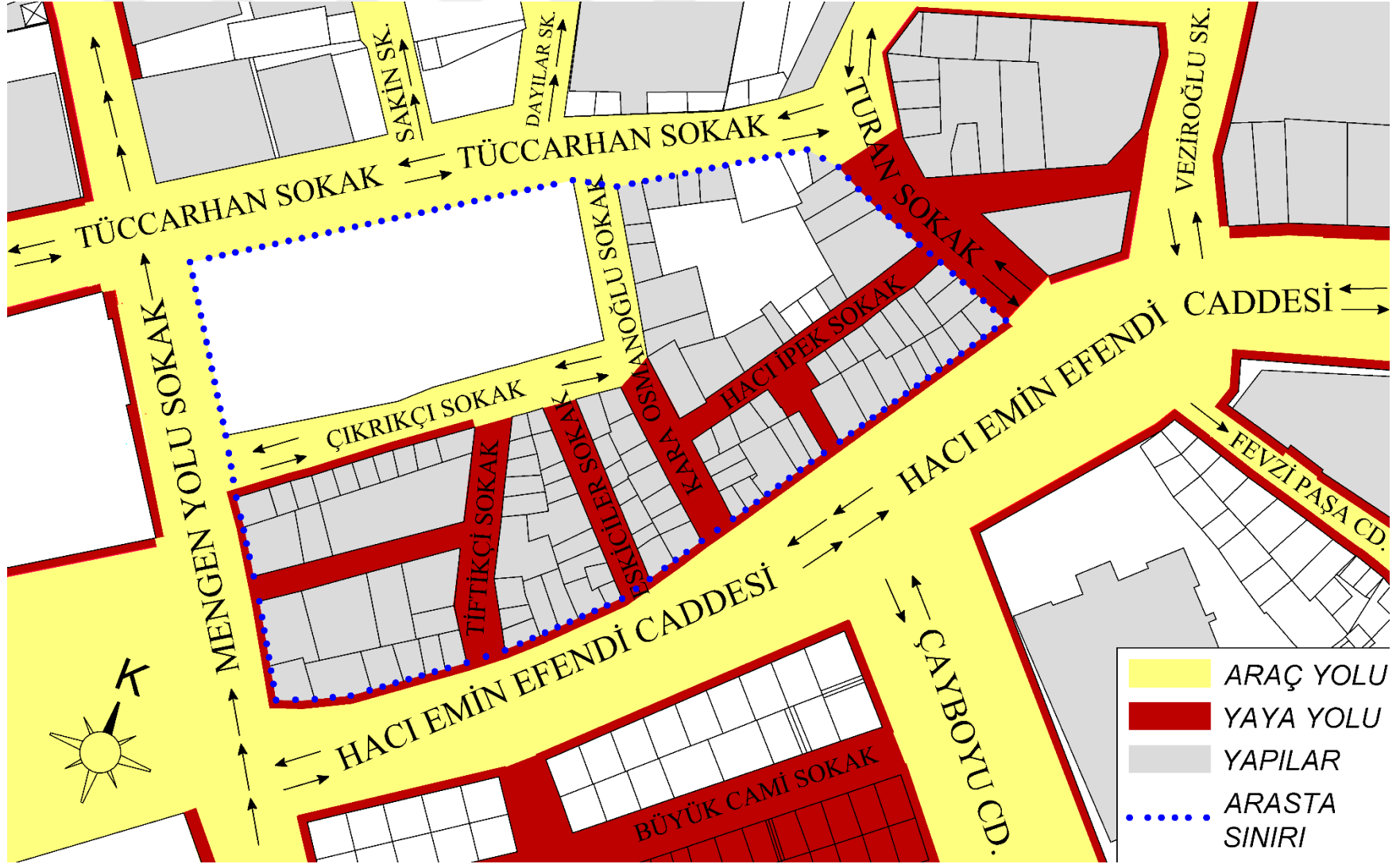
4.2. ULAŞIM

Gerede Arastası, Gerede ilçesinin merkezi konumundadır. Arastanın toplamda 6 adet girişi bulunmaktadır. Arastanın ön cephesinde, Gerede merkezinin en büyük caddesi olan Hacı Emin Efendi Caddesi yer almaktadır. Arasta bu ana caddeye Turan Sokak, Tiftikçi Sokak, Eskiciler Sokak ve Kara Osmanoğlu Sokakları ile toplam 4 adet sokakla bağlantısı vardır.

Arastanın ana girişi Hacı Emin İpek Caddesi üzerinde yer almaktadır. Bu giriş ayrıca han girişi olarak da kullanılmaktaydı. Ayrıca arastanın üst kısmında kalan Tüccarhan Sokak'a Kara Osmanoğlu Sokak ve arastanın batısında kalan Mengen Yolu Sokak'a Çıkrıkçı Sokak ile bağlanılmaktadır.

Arasta konum itibariyle, her türlü toplu ulaşım aracı ve özel araçla ulaşmak mümkündür. Arasta içerisindeki sokaklar iç içe geçmiş, birbiri ile bağlantılı, dar sokaklar olduğu için araç girişi yoktur. Arasta dükkânlarını birbirine bağlayan sokaklar tamamen yaya yoludur. Birbiri ile bağlantılı bu sokak aksları zemin döşemeleri tas kaplamadır.

Şekil 4.91'de Bolu Gerede Arastası'na ait ulaşım aksları gösterilmiştir. Ulaşım analizinde kullanılan lejantta, arastanın konumu, arastayı birbirine bağlayan yaya yolları, arasta bölgesine araçla ulaşım yolları ve bina yapıları renk dağılımına göre gösterilmiştir.

Şekil 4.4. Gerede Arastası ulaşım analizi.

4.3. DÜKKÂNLAR

Gerede Arastası'nda yer alan dükkânlar kuzey doğu, kuzey batı doğrultusunda, bitişik nizamda, tek katlı ticaret, zemin +1 katlı ticaret, zemin +2 katlı konut ve ticaret, zemin +4 katlı konut ve ticaret yapıları olarak sıralanmaktadır.

4.3.1. Adalar ve Parseller

4.3.1.1. Ada 54

Çıkırıkçı Sokak, Mengen Yolu Sokak, Kara Osmanoğlu Sokak, Tüccarhan Sokak tarafından çevrelenmiş, 54 numaralı adadaki yapılar yıkılmış olup, günümüzde otopark olarak kullanılmaktadır.

4.3.1.2. Ada 55

Ada 55: Parsel 1

Parsel 1'deki yapı tek katlı dükkân olup, günümüzde kullanılmamaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.5. Ada 55: Parsel 1.

Ada 55: Parsel 2

Tek katlı olan bu dükkân günümüzde kullanılmamakta olup, içerisinde kişisel eşyaların olduğu bir depo halindedir.

(a)

(b)

Şekil 4.6. Ada 55: Parsel 2.

Ada 55: Parsel 3

Parsel 3'deki yapı iki katlı bir depo olarak kullanılmaktadır.

Ada 55: Parsel 4

Parsel 4'teki dükkân iki katlı olup, günümüzde aktif olarak antikacı olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.7. Ada 55: Parsel 3.

Şekil 4.8. Ada 55: Parsel 4.

Ada 55: Parsel 5

Parsel 5'teki dükkân gümüşçü olarak faaliyet göstermektedir. Bu yapı iki katlı olup, üst katı günümüzde aktif olarak gümüş atölyesi olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.9. Ada 55: Parsel 5.

Ada 55: Parsel 6

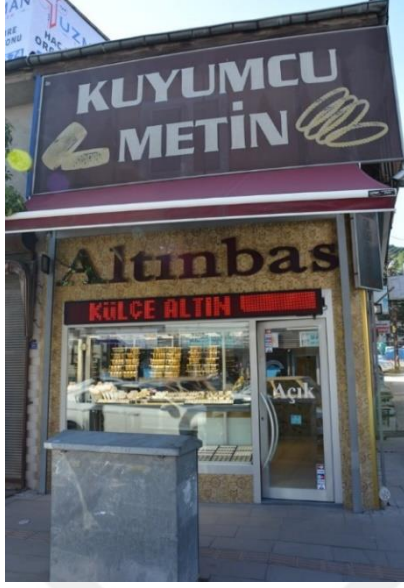
Parsel 6'daki dükkan emlak ofisi olarak kullanılmaktadır. İki katlı olan bu dükkanın üst katı yazıhane ve depo olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.10. Ada 55: Parsel 6.

Ada 55: Parsel 7-Parsel 8

Parsel 7 ve Parsel 8'deki iki dükkan birleştirilmiştir. Birleştirilen bu dükkanlar kuyumcu olarak kullanılmaktadır. Bu yapı iki katlı olup, üst kat kullanılmamaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.11. Ada 55: Parsel 7-Parsel 8.

Ada 55: Parsel 9

Parsel 9'daki iki katlı dükkân yazıhane olarak faaliyet göstermektedir. Bu dükkânın ikinci katı kullanılmamaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.12. Ada 55: Parsel 9.

Ada 55: Parsel 10-Parsel 11-Parsel 12

Parsel 10, Parsel 11 ve Parsel 12'deki dükkanlar birleştirilmiştir. Bu dükkanlar tek katlı olup, ayakkabı tamircisi olarak faaliyet göstermektedir.

Şekil 4.13. Ada 55: Parsel 10-Parsel 11-Parsel 12.

Ada 55: Parsel 13-Parsel 14

Parsel 13 ve Parsel 14'deki dükkanlar iki katlı olup birleştirilmiştir. Günümüzde yazıhane olarak kullanılmakta ve ikinci katları ise kullanılmamaktadır.

Şekil 4.14. Ada 55: Parsel 13-Parsel 14.

Ada 55: Parsel 15

Parsel 15'deki dükkan tek katlı olup, depo olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.15. Ada 55: Parsel 15.

4.3.1.3. Ada 56

Ada 56: Parsel 1-Parsel 2

Parsel 1 ve Parsel 2'deki dükkanlar tek dükkan şeklinde birleştirilerek, kişisel eşyaların konulduğu depodur. İki katlı olan bu deponun üst katı kullanılmaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.16. Ada 56: Parsel 1-Parsel 2.

Ada 56: Parsel 3

Parsel 3'teki dükkan iki katlı olup, ayakkabı tamircisi olarak faaliyet göstermektedir. Üst katı kullanılmamaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.17. Ada 56: Parsel 3.

Ada 56: Parsel 4

Parsel 4'teki dükkan iki katlı olup, ayakkabı tamircisi olarak faaliyet göstermektedir. Üst katı kullanılmamaktadır.

Şekil 4.18. Ada 56: Parsel 4.

Ada 56: Parsel 5

Parsel 5'teki dükkân ayakkabıcı ve lastikçi olarak kullanılmaktadır. İki katlı olup, üst katı depodur.

(a)

(b)

Şekil 4.19. Ada 56: Parsel 5.

Ada 56: Parsel 6-Parsel 7

Parsel 6 ve Parsel 7 birleştirilerek, arasta içerisinde beş katlı apartman yapılmıştır. Giriş katı dükkân olup, turizm alanında faaliyet göstermektedir.

(a)

(b)

Şekil 4.20. Ada 56: Parsel 6-Parsel 7.

Ada 56: Parsel 8

Parsel 8'deki dükkân iki katlı olup, anahtarcı olarak faaliyet göstermektedir. Üst katı depo olarak kullanılmaktadır.

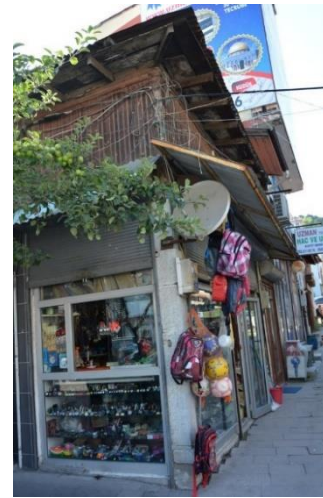
Şekil 4.21. Ada 56: Parsel 8.

Ada 56: Parsel 9-Parsel 10

Parsel 9 ve Parsel 10 birleştirilerek, anahtarcı olarak faaliyet göstermektedir. İki katlı olan dükkânın ikinci katı depo ve atölye olarak kullanılmaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.22. Ada 56: Parsel 9-Parsel 10.

Ada 56: Parsel 11

Parsel 11’de tek katlı kuyumcu dükkanı bulunmaktadır.

Şekil 4.23. Ada 56: Parsel 11.

Ada 56: Parsel 12

Parsel 12’de tek katlı olan kırtasiye dükkanı yer almaktadır.

Şekil 4.24. Ada 56: Parsel 12.

Ada 56: Parsel 13

Parsel 13’de yer alan dükkân yazıhane olarak faaliyet göstermektedir. İki katlı olan dükkânın ikinci katı depo olarak kullanılmaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.25. Ada 56: Parsel 13.

Ada 56: Parsel 14

Parsel 14’de iki katlı kuyumcu dükkânı bulunmakta olup, ikinci katı atölye olarak kullanılmaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.26. Ada 56: Parsel 14.

Ada 56: Parsel 15

Parsel 15'te iki katlı emlak ofisi yer almaktadır. Bu dükkanın ikinci katı kullanılmamaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.27. Ada 56: Parsel 15.

Ada 56: Parsel 16

Parsel 16'da tek katlı yazıhane bulunmaktadır.

Şekil 4.28. Ada 56: Parsel 16.

Ada 56: Parsel 17

Parsel 17’de bulunan tek katlı dükkân depo olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.29. Ada 56: Parsel 17.

Ada 56: Parsel 18

Parsel 18’de yer alan dükkân bisikletçi olarak kullanılmaktadır. İki katlı olan bu dükkânın ikinci katı kullanılmamaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.30. Ada 56: Parsel 18.

Ada 56: Parsel 19

Parsel 19’da tek katlı berber dükkânı bulunmaktadır.

Ada 56: Parsel 20

Parsel 20’de bulunan tek katlı dükkân kayışçı olarak faaliyet göstermektedir.

Ada 56: Parsel 21

Parsel 21’de bulunan iki katlı dükkân depo olup, ikinci katı kullanılmamaktadır.

Şekil 4.31. Ada 56: Parsel 19. Şekil 4.32. Ada 56: Parsel 20.

Şekil 4.33. Ada 56: Parsel 21.

4.3.1.4. Ada 57

Ada 57: Parsel 1

Parsel 1’de bulunan iki katlı dükkan depo olup, ikinci katı kullanılmamaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.34. Ada 57: Parsel 1.

Ada 57: Parsel 2

Bu parselde iki katlı berber dükkanı yer almaktadır. Berber dükkanının ikinci katı kullanılmamaktadır.

Şekil 4.35. Ada 57: Parsel 2.

Ada 57: Parsel 3

Bu parselde iki katlı terzi dükkanını yer almaktadır. Terzi dükkanının ikinci katı kullanılmamaktadır.

Şekil 4.36. Ada 57: Parsel 3.

Ada 57: Parsel 4

Parsel 4'te tek katlı dilekçeci dükkanını bulunmaktadır.

Şekil 4.37. Ada 57: Parsel 4.

Ada 57: Parsel 5

Parsel 5'te tek katlı ayakkabı tamircisi dükkânı bulunmaktadır.

Şekil 4.38. Ada 57: Parsel 5.

Ada 57: Parsel 6

Parsel 6'da tek katlı bileyci dükkânı bulunmaktadır.

Şekil 4.39. Ada 57: Parsel 6.

Ada 57: Parsel 7-Parsel 8

Parsel 7 ve Parsel 8 birleştirilerek, ayakkabı deposu olarak kullanılmaktadır. Bu dükkân tek katlıdır.

Şekil 4.40. Ada 57: Parsel 7-Parsel 8.

Ada 57: Parsel 9-Parsel 10

Parsel 9 ve Parsel 10'daki dükkânlar birleştirilerek, ayakkabı tamircisi olarak kullanılmaktadır. Bu dükkân tek katlıdır.

(a)

(b)

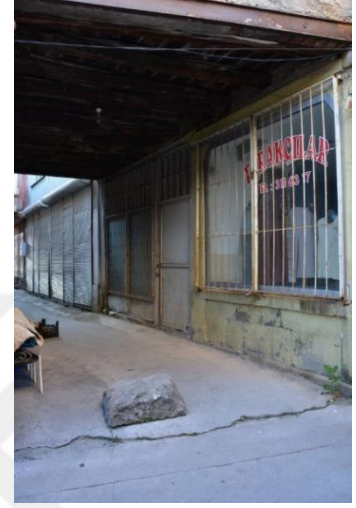
Şekil 4.41. Ada 57: Parsel 9-Parsel 10.

Ada 57: Parsel 11

Parsel 11’de tuhafiye dükkânı bulunmaktadır. Bu dükkân 3 katlıdır. İkinci ve üçüncü katlar depo ve dikim atölyesi olarak kullanılmaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.42. Ada 57: Parsel 11.

Ada 57: Parsel 12

Parsel 12’de bulunan konut için apartman girişi olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.43. Ada 57: Parsel 12.

Ada 57: Parsel 13

Bu parselde kuruyemiş dükkânı bulunmaktadır. Kuruyemiş dükkânı 3 katlı olup, üst katlara erişim için bu parselden giriş bulunmaktadır. İkinci ve üçüncü katlar ikamet amacıyla apartman olarak kullanılmaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.44. Ada 57: Parsel 13.

Ada 57: Parsel 15

Bu parselde tek katlı nargile ve tütün dükkânı bulunmaktadır.

Şekil 4.45. Ada 57: Parsel 15.

Ada 57: Parsel 16

Parsel 16'daki yapı üç katlıdır. Birinci katı sigortacı olarak kullanılmaktadır. İkinci ve üçüncü katlar kullanılmamaktadır.

(a)

(b)

(c)

Şekil 4.46. Ada 57: Parsel 16.

Ada 57: Parsel 17

Parsel 17'deki üç katlı yapının birinci katı bölünmüş ve bölünen bu kısım derici olarak kullanılmaktadır.

Ada 57: Parsel 18

Parsel 18'deki üç katlı yapının birinci katı bölünmüş ve bölünen bu kısım kuyumcu olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.47. Ada 57: Parsel 17.

Şekil 4.48. Ada 57: Parsel 18.

Ada 57: Parsel 19

Bu parselde yer alan iki katlı yapı emlakçı olarak kullanılmaktadır. Bu yapının ikinci katı depo olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.49. Ada 57: Parsel 19.

Ada 57: Parsel 20

Parsel 20’de iki katlı dükkân bulunmaktadır. Birinci katı market olup, ikinci katı kullanılmamaktadır.

Şekil 4.50. Ada 57: Parsel 20.

Ada 57: Parsel 21

Parsel 21’de iki katlı olan dükkân telefon bayisi olarak kullanılmakta olup, ikinci katı depodur.

(a)

(b)

Şekil 4.51. Ada 57: Parsel 21.

Ada 57: Parsel 22

Parsel 22’de iki katlı dükkân yer almaktadır. Birinci katı şans oyunu bayisi olarak faaliyet göstermektedir. İkinci katı ise taksi durağına ait yazıhanedir.

(a)

(b)

Şekil 4.52. Ada 57: Parsel 22.

Ada 57: Parsel 23-Parsel 24-Parsel 14

Parsel 14, Parsel 23 ve Parsel 24'teki dükkanlar birleştirilerek restoran haline getirilmiştir. Restoran iki katlı olup, üst katı aile salonu olarak kullanılmaktadır.

(a)

(b)

(c)

Şekil 4.53. Ada 57: Parsel 23-Parsel 24-Parsel 14.

4.3.1.5. Ada 126

Ada 126: Parsel 1

Gerede Arastası'nın en eski binası olduğu, sahibinin şu anda hayatta olmadığı söylenmektedir. Arastadaki dükkânların zamanın yıkılacağını fakat bu dükkânın çok eski olduğu anlaşıldığından yıkımın durduğu söylenmektedir. Parsel 1'deki dükkân iki katlı olup, üst katı kullanılmamaktadır. Dükkânda herhangi bir ticari faaliyet yapılmamakla birlikte alt kat depo olarak kullanılmakta, üst kat ise kullanılmamaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.54. Ada 126: Parsel 1.

Ada 126: Parsel 2

126. ada, Parsel 2'de yer alan dükkân yazıhane olarak kullanılmaktadır. Bu yazıhane tek katlı olup, kişisel amaçlı kullanılmaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.55. Ada 126: Parsel 2.

Ada 126: Parsel 3

Kişisel eşyaların yer aldığı bu dükkân tek katlı olup, depo amacıyla kullanılmaktadır.

Şekil 4.56. Ada 126: Parsel 3.

Ada 126: Parsel 4

Kişisel eşyaların yer aldığı bu dükkân depo olarak kullanılmaktadır. Tek katlı yapıya sahiptir.

Şekil 4.57. Ada 126: Parsel 4.

Ada 126: Parsel 5-Parsel 6

Yöre halkından edinilen bilgiye göre, Gerede Arastası içerisinde yer alan Parsel 5 ve Parsel 6'daki dükkânlar yıkılarak, cadde bağlantısını yapıldığı görülmektedir. Bu dükkânlar tek katlıdır.

Ada 126: Parsel 7

Parsel 7'de yer alan dükkân saatçi olarak kullanılmakta olup, iki katlı yapıya sahiptir.

(a)

(b)

Şekil 4.58. Ada 126: Parsel 7.

Ada 126: Parsel 8-Parsel 9

Parsel 8 ve Parsel 9'daki iki dükkân birleştirilmiş, günümüzde kuaför olarak hizmet vermektedir. Birleştirilen bu dükkânlar tek katlıdır.

Şekil 4.59. Ada 126: Parsel 8-Parsel 9.

Ada 126: Parsel 10

Parsel 10'da yer alan dükkan tek katlı olup, helvacı deposu olarak kullanılmaktadır.

Ada 126: Parsel 11

Gerede Arastası'ndaki diğer dükkanlara benzer olarak Parsel 11'deki dükkan depo olarak kullanılmakta olup, tek katlıdır.

Şekil 4.60. Ada 126: Parsel 10.

Şekil 4.61. Ada 126: Parsel 11.

Ada 126: Parsel 12-Parsel 13-Parsel 14

Parsel 12, Parsel 13 ve Parsel 14'teki dükkanlar birleştirilerek, şekerlemeci ve helvacı olarak faaliyetini sürdürmektedir. Bu parsellerdeki dükkanlar tek katlıdır.

(a)

(b)

Şekil 4.62. Ada 126: Parsel 12-Parsel 13-Parsel 14.

Ada 126: Parsel 15-Parsel 16

Parsel 15 ve Parsel 16'da yer alan iki dükkân birleştirilmiştir. Günümüzde kuyumcu olarak faaliyet göstermekte ve iki katlıdır. Dükkânların üst katları kullanılmamaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.63. Ada 126: Parsel 15-Parsel 16.

Ada 126: Parsel 17-Parsel 18

Parsel 17 ve Parsel 18'deki dükkanlar birleştirilerek, kuyumcu olarak faaliyet göstermektedir. Bu dükkanlar iki katlı olup, üst katları kullanılmamaktadır.

Ada 126: Parsel 19

Parsel 19'da yer alan dükkan iki katlı olup, gümüşçü olarak kullanılmaktadır. Dükkanın üst katı kullanılmamaktadır.

Şekil 4.64. Ada 126: Parsel 17-Parsel 18.

Şekil 4.65. Ada 126: Parsel 19.

Ada 126: Parsel 20-Parsel 21

Parsel 20 ve Parsel 21'de yer alan dükkan birleştirilerek, günümüzde kuyumcu olarak kullanılmaktadır. Bu dükkanlar iki katlı olup, üst katlar depo olarak kullanılmaktadır. Üst katlara giriş, dükkanların dışındaki harici bir kapıdan yapılmaktadır.

Şekil 4.66. Ada 126: Parsel 20-Parsel 21.

Ada 126: Parsel 22

Parsel 22’de iki katlı kuyumcu dükkânı yer almaktadır. İki katlı olan dükkânın üst kapı depo olarak kullanılmaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.67. Ada 126: Parsel 22.

Ada 126: Parsel 23

Gerede Arastası'nın Hacı Efendi Caddesi ile kestirme ve kolay bir bağlantı yapılması için buradaki dükkânın yıkıldığı söylenmektedir.

Ada 126: Parsel 24

Parsel 24'te yer alan dükkân iki katlı olup, eczane olarak kullanılmaktadır. Eczanenin ikinci katı depo olarak kullanılmakta ve dükkân sahiplerinin kişisel eşyaları yer almaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.68. Ada 126: Parsel 24.

Ada 126: Parsel 25

Parsel 25'te ki dükkân tüpçü olarak faaliyetini sürdürmektedir. İki katlı olan yapının üst katı kullanılmamaktadır.

Şekil 4.69. Ada 126: Parsel 25.

Ada 126: Parsel 26-Parsel 27

Parsel 26 ve Parsel 27'deki dükkânlar birleştirilmiştir. Boyacı olarak kullanılan bu dükkân tek katlıdır.

(a)

(b)

Şekil 4.70. Ada 126: Parsel 26-Parsel 27.

Ada 126: Parsel 28

Parsel 28’de yer alan dükkân yazıhane olarak kullanılmaktadır. Dükkân iki katlı olup, üst kat kullanılmamaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.71. Ada 126: Parsel 28.

Ada 126: Parsel 29

Parsel 29’da yer alan dükkân iki katlı olup, gıda ve kuruyemiş satışı için kullanılmaktadır. Dükkânın üst katı depo olarak kullanılmaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.72. Ada 126: Parsel 29.

Ada 126: Parsel 30

Parsel 30'da yer alan dükkan iki katlıdır. Ayakkabıcı deposu olarak kullanılmaktadır. Üst katı kullanılmamaktadır.

Şekil 4.73. Ada 126: Parsel 30.

4.3.1.6. Ada 127

Ada 127: Parsel 1

Parsel 1'de yer alan dükkan yazıhane olarak kullanılmaktadır. Tek katlı olan bu dükkan, geçmişte fotoğrafçı olarak kullanılmakta iken daha sonraları berber dükkanı olarak işletilmiştir. Günümüzde kişisel yazıhane olarak kullanılmaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.74. Ada 127: Parsel 1.

Ada 127: Parsel 2

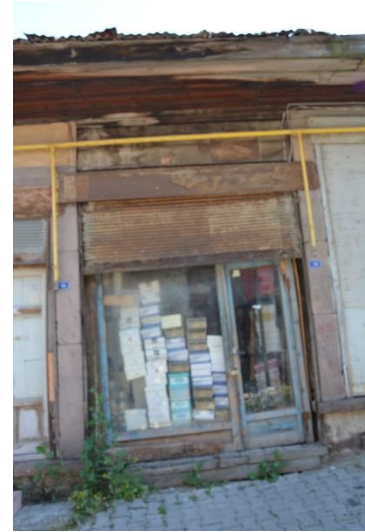
Parsel 2’de yer alan dükkân tek katlı olup, hırdavatçı olarak kullanılmaktadır.

Ada 127: Parsel 3

Parsel 3’te yer alan dükkân ayakkabıcı deposu olarak kullanılmakta olup, tek katlıdır.

Şekil 4.75. Ada 127: Parsel 2.

Şekil 4.76. Ada 127: Parsel 3.

Ada 127: Parsel 4

Parsel 4'te yer alan dükkan ayakkabıcı deposu olarak kullanılmakta olup, tek katlıdır.

Ada 127: Parsel 5-Parsel 6

Parsel 5 ve Parsel 6'da dere üzerindeki köprünün kemeri için bu bölümdeki dükkanlar yıkılmıştır.

Ada 127: Parsel 7

Parsel 7'de iki katlı olan, depo olarak kullanılan dükkan yer almaktadır. Dükkanın ikinci katı kullanılmamaktadır.

Şekil 4.77. Ada 127: Parsel 4.

Şekil 4.78. Ada 127: Parsel 7.

Ada 127: Parsel 8

Parsel 8'de iki katlı olan, hırdavatçı olarak kullanılan dükkan yer almaktadır. Dükkanın ikinci katı kullanılmamaktadır.

Şekil 4.79. Ada 127: Parsel 8.

Ada 127: Parsel 9-Parsel 10

Parsel 9 ve Parsel 10'da hırdavatçı olarak kullanılan dükkân yer almaktadır. Dükkân iki katlı olup, üst katı kullanılmamaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.80. Ada 127: Parsel 9-Parsel 10.

Ada 127: Parsel 11

Parsel 11’de tek katlı, çay evi olarak kullanılan dükkân yer almaktadır.

Şekil 4.81. Ada 127: Parsel 11.

Ada 127: Parsel 12-Parsel 13-Parsel 14

Parsel 12, Parsel 13 ve Parsel 14’te yer alan dükkânlar yıkılarak sadece duvar örtüsü kalmıştır.

Ada 127: Parsel 15

Parsel 15’te bulunan dükkân restoran olarak kullanılmakta olup, iki katlıdır. İkinci kat yemek salonu olarak kullanılmaktadır.

(a)

(b)

Şekil 4.82. Ada 127: Parsel 15.

Ada 127: Parsel 16

Parsel 16'da yer alan dükkân tek katlı olup, çayevi olarak faaliyet göstermektedir.

Şekil 4.83. Ada 127: Parsel 16.

Ada 127: Parsel 17

Parsel 17’de bulunan dükkân iki katlıdır. Berber olarak faaliyet gösteren dükkânın üst kapı depodur. Geçmişten muhasebeci olarak kullanılan üst kat günümüzde depo olarak kullanılmaktadır. Üst kat girişi dükkân dışında harici bir kapıdan yapılmakta olup, Üst girişi kapısının üstünde Osmanlı tuğrası yer almaktadır. 1895 yılında yapılan bu tuğranın binanın inşaatından sonra başka bir yerden getirildiği söylenmektedir.

(a)

(b)

(c)

(d)

Şekil 4.84. Ada 127: Parsel 17.

Ada 127: Parsel 18

Parsel 18’de bulunan dükkân tek katlıdır ve terzi olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.85. Ada 127: Parsel 18.

Ada 127: Parsel 19

Parsel 19’da yer alan dükkân tek katlı olup, çayevi olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.86. Ada 127: Parsel 19.

Ada 127: Parsel 20

Parsel 20'de yer alan dükkan tek katlı olup, ayakkabıcı olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.87. Ada 127: Parsel 20.

Ada 127: Parsel 21

Parsel 21'de yer alan dükkan tek katlı olup, ayakkabıcı olarak kullanılmaktadır.

Şekil 4.88. Ada 127: Parsel 21.

4.3.2. İşlev

Bolu Gerede Arastası'nda ticari, konut ve kullanılmayan yapılarında dahil olduğu toplam 83 adet parsel bulunmaktadır. Bu parseller üzerinde ticari hizmet veren dükkanlar ve kullanılmayan dükkanlar dahil olmak üzere toplam 32 adet işlev bulunmaktadır.

İşlevlerine göre dükkanlar ve adetleri

• Anahtarcı	(1 Adet)	• Kayışçı	(1 Adet)
• Antikacı	(1 Adet)	• Kırtasiye	(1 Adet)
• Ayakkabı Tamircisi	(8 Adet)	• Konut	(2 Adet)
• Ayakkabıcı	(3 Adet)	• Kuaför	(1 Adet)
• Berber	(3 Adet)	• Kullanılmayan	(3 Adet)
• Bileyci	(1 Adet)	• Kuyumcu	(8 Adet)
• Bisikletçi	(1 Adet)	• Market	(3 Adet)
• Boyacı	(1 Adet)	• Restoran	(2 Adet)
• Çay Evi	(3 Adet)	• Saatçi	(1 Adet)
• Depo	(16 Adet)	• Şans Oyunu Bayi	(1 Adet)
• Derici	(1 Adet)	• Sigortacı	(1 Adet)
• Dilekçeci	(1 Adet)	• Telefon Bayi	(1 Adet)
• Eczane	(1 Adet)	• Terzi	(2 Adet)
• Emlak Ofisi	(3 Adet)	• Tuhafiye	(1 Adet)
• Gümüşçü	(2 Adet)	• Tüpçü	(1 Adet)
• Helvacı	(1 Adet)	• Tütüncü	(1 Adet)
• Hırdavatçı	(3 Adet)	• Yazıhane	(8 Adet)
		• Yıkılmış	(9 Adet)

olarak sıralanmaktadır.

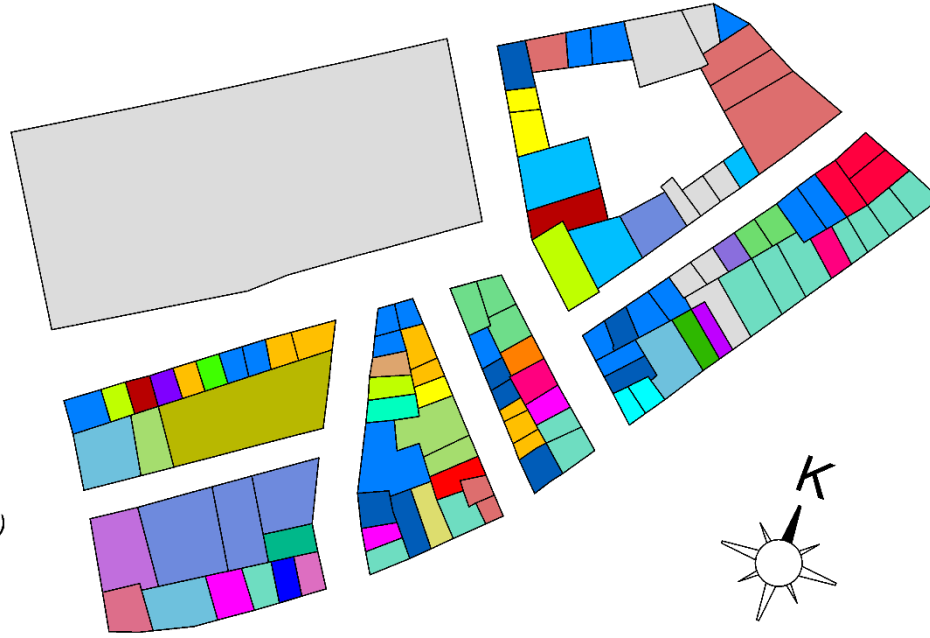
Gerede Arastası içerisindeki ticari faaliyet dallarının bu kadar çok olması, geçmişten günümüze kadar arasta çevresinin bir ticaret merkezi olduğunu göstermektedir. Ayrıca, arastada en fazla yer alan ticari faaliyet dalı ayakkabı tamircisi ve kuyumcudur. Diğer yandan, herhangi bir ticari faaliyet dalı olarak isimlendirilmeyen yazıhane ve depolar sayısı fazla olan mekanlardır. Yazıhaneler, günümüzde bir ticari faaliyet yürütülmeyen fakat mal sahipleri tarafından her gün düzenli olarak açılan, mal sahiplerinin yöre halkı ile oturup günü geçirdikleri ve kişisel eşyaların bulunduğu yerlerdir. Depolar ise genelde üst katlarda olup, alt katındaki dükkanın mallarını

içermektedir. Sadece kişisel eşyaların da bulundurduğu tek katlı olan depolar da vardır. Bunun yanısıra arastada kullanılmayan 3 adet dükkân bulunmaktadır. Bu dükkânlar sahipleri tarafından kilitlenmiş olup, hiçbir şekilde ticari veya kişisel kullanım amacıyla açılmamaktadır.

Şekil 4.89’da Bolu Gerede Arastası’na ait dükkân işlevleri gösterilmiştir. İşlevlerde kullanılan lejantda, arasta içerisinde yer alan dükkânlar faaliyet kollarına göre farklı renklerde belirtilmiştir.

Tek katlı olan dükkânların bir kısmı ticari faaliyetlerini sürdürürken bir kısmı kullanılmayıp atıl vaziyette olmakta veya yöre halkının arada gelerek açtıkları kişisel yazıhaneler olarak faaliyet göstermektedir. İki ve üç katlı ticari faaliyet gösteren dükkânların büyük bir kısmının üst katı boş olarak tutulmakta ve kullanılmamaktadır.

- ANAHTARCI (1 ADET)
- ANTİKACI (1 ADET)
- AYAKKABI TAMİRCİSİ (8 ADET)
- AYAKKABICI (3 ADET)
- BERBER (3 ADET)
- BİLEYCİ (1 ADET)
- BİSİKLETÇİ (1 ADET)
- BOYACI (1 ADET)
- ÇAY EVİ (3 ADET)
- DEPO (16 ADET)
- DERİCİ (1 ADET)
- DİLEKÇECİ (1 ADET)
- ECZANE (1 ADET)
- EMLAK OFİSİ (3 ADET)
- GÜMÜŞÇÜ (2 ADET)
- HELVACI (1 ADET)
- HIRDAVATÇI (3 ADET)

- KAYIŞÇI (1 ADET)
- KIRTASIYE (1 ADET)
- KONUT (2 ADET)
- KUAFÖR (1 ADET)
- KULLANILMAYAN (3 ADET)
- KUYUMCU (8 ADET)
- MARKET (3 ADET)
- RESTORAN (2 ADET)
- SAATÇİ (1 ADET)
- ŞANS OYUNU BAYI (1 ADET)
- SİGORTACI (1 ADET)
- TELEFON BAYI (1 ADET)
- TERZİ (2 ADET)
- TUHAFİYE (1 ADET)
- TÜPÇÜ (1 ADET)
- TÜTÜNCÜ (1 ADET)
- YAZIHANE (8 ADET)
- YIKILMIŞ (9 ADET)

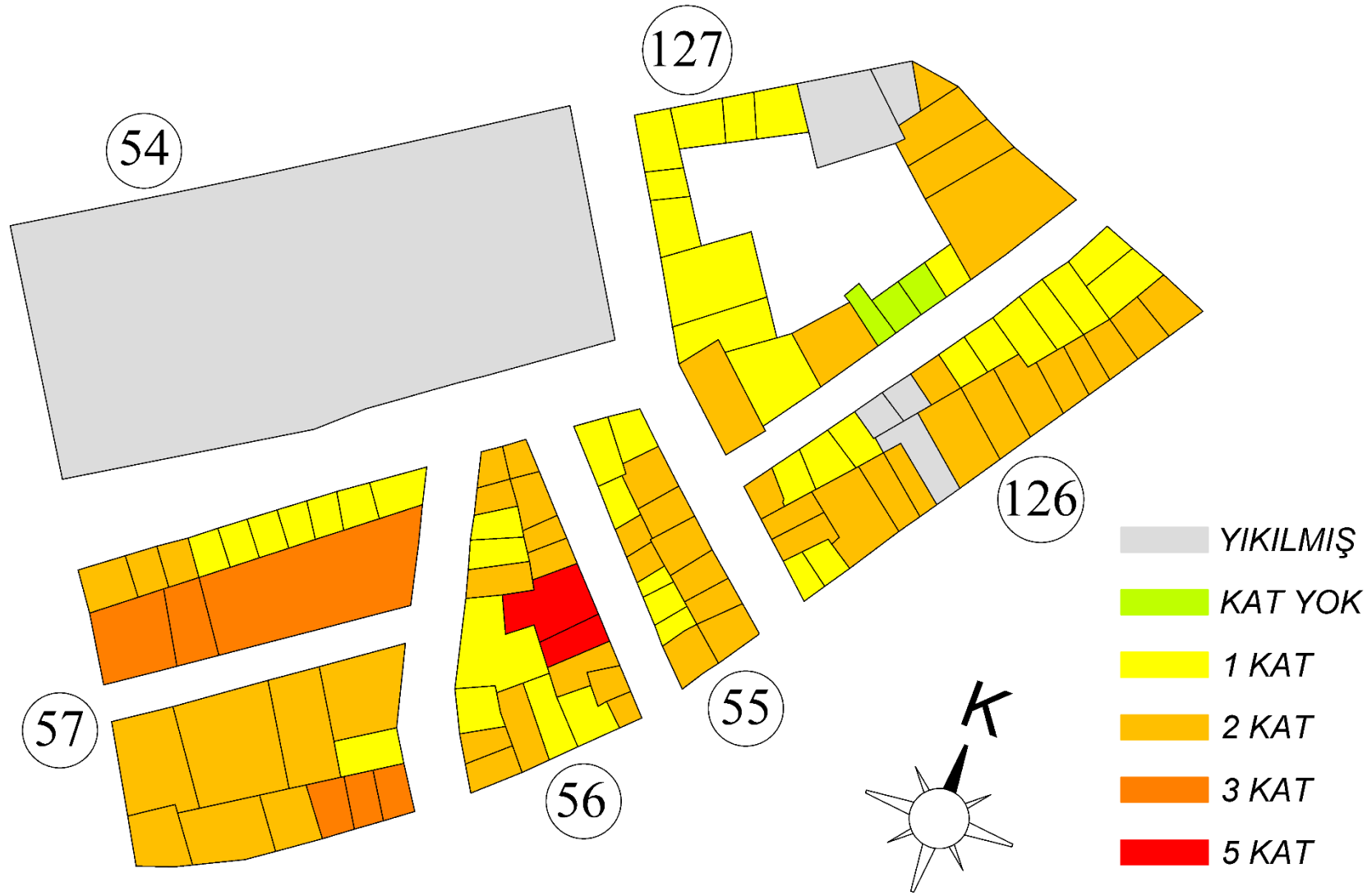
Şekil 4.89. Gerde Arastasi işlev özellikleri.

4.3.3. Kat Adedi

Günümüzde Gerede Arastası hem dükkanları hem de konut yapılarını içeren bir işlevsel farklılaşmaya sahiptir. Gerede Arastası'nda yer alan dükkânlar kuzeydoğu, kuzeybatı doğrultusunda, bitişik nizamda, tek katlı ticaret, zemin +1 katlı ticaret, zemin +2 katlı konut ve ticaret, zemin +4 katlı konut ve ticaret yapıları olarak sıralanmaktadır.

Yıllar içinde arasta dükkânlarının dış cepheleri yenilenmiş, bu yenileme çalışmaları, dükkân sahipleri tarafından aslına uygunluğu dikkate alınmadan yapılmıştır. Ayrıca arasta içerisinde bir tane beş katlı apartman inşa edilmiş ve bu apartman yapılırken arastanın özgünlüğü ve tarihsel dokusunun bozulması dikkate alınmamıştır. Arastanın ana caddeye bakan cephesindeki yapılar ağırlıklı olarak üç katlı olup, ara sokaklardaki ticari dükkanlar iki veya tek katlıdır.

Şekil 4.89'da Bolu Gerede Arastası'na ait kat adetleri gösterilmiştir. Kat adedi lejantında, yıkılmış olan arasta bölgesi, sadece duvar örüntüsü (kat olmayan), bir, iki, üç ve beş katlı yapılar renklerine göre ayrılarak verilmiştir.

Şekil 4.90. Bolu Gerede Arastasi kat adedi.

4.3.4. Malzeme

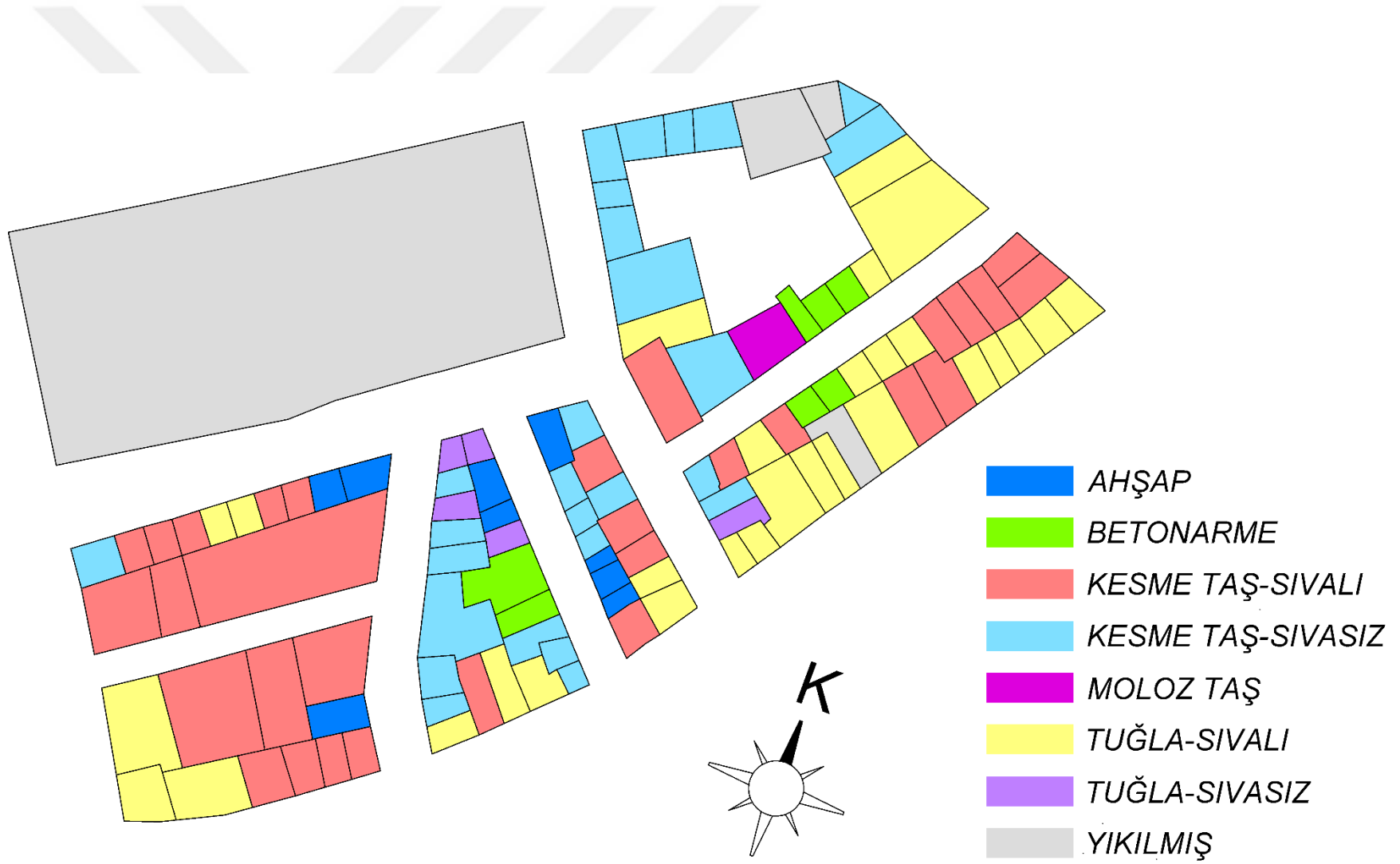
Gerede Arastası'nın bugünkü durumu incelendiğinde, yapıda meydana gelen malzeme bozulmaları, bilinçsiz müdahale ve geç dönem eklerinin oluşturduğu sorunlar görülebilmektedir.

Gerede Arastası'ndaki konut ve dükkânların duvarların inşa edilmesinde ahşap yığma, kesme taş, taş duvar, tuğla malzemeleri kullanılmıştır. Bu malzemelerin bir kısmı çimento kullanılarak sıvanmış ve üzerine boya sürülmüştür. Sıvası yapılmayan duvarlarda ise boya doğrudan duvar üzerine tatbik edilmiştir. Zaman içerisindeki bakımsızlık ve yıpranma sebebiyle sıvaların ve boyaların gözle görülür derecede döküldüğü saptanmıştır.

Ayrıca bazı dükkânlarda hala eskiden yapılmış pencere doğramaları ve kepenkler bulunmaktadır. Fakat bu pencere doğramaları ve kepenkler neredeyse yok olmak üzeredir. Dükkan duvarlarında büyük ölçüde nemlenme problemleri ve bitki oluşumları bulunmaktadır.

Dükkan sahipleri tarafından yenilenmiş dükkanlar dışındaki orijinal yapılar genel olarak fiziksel bozulma ve tahribatlara maruz kalmıştır. Yenilenmiş dükkânlar ise orijinali dikkate alınmadan bilinçsiz işlemlere maruz kalmıştır.

Şekil 4.90'da Bolu Gerede Arastası'na ait malzeme özellikleri gösterilmiştir. Malzeme özelliklerinde lejantında duvar malzemesi, sıva olup olmadığı ve yıkılan arasta bölgesi renklerine göre ayrılarak verilmiştir.

Şekil 4.91. Gerde Arastasi malzeme özellikleri.

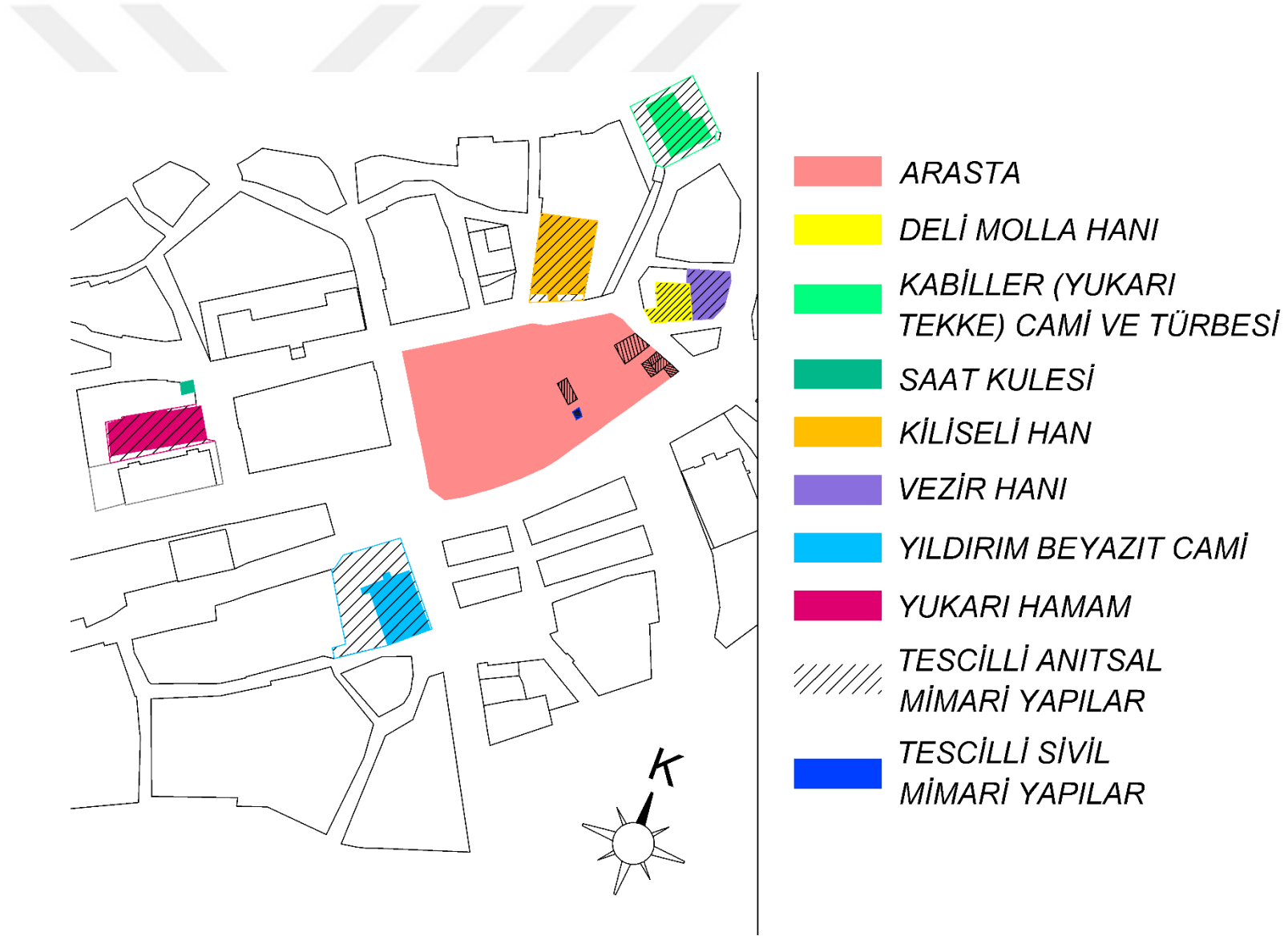
4.4. YAKIN ÇEVRE DEĞERLERİ

Gerede Arastası konum itibari ile Gerede ilçesinin merkezinde bulunan bir ticaret alanıdır. Arastanın etrafında bulunan cami, han, hamam gibi tarihi yapılaşmalar da ticaretin bu noktada konumlandığının kanıtlarıdır.

Gerede Arastası'nın kuzeybatısında bulunan Turan Sokak ile Kabiller (Yukarı Tekke) Cami ve türbesine bağlantısı bulunmaktadır. Diğer yandan arastanın güney cephesi Hacı Emin Efendi Caddesi'ne açılmakta ve bu cadde ile Yıldırım Beyazıt Cami'sine ulaşılmaktadır. Aynı cadde ile arastanın doğusunda bulunan Yeni Cami'ye gidebilmek mümkündür.

Arastanın kuzeydoğusunda bulunan Kiliseli Han, kuzeyinde yer alan Deli Molla Hanı ve Vezir Hanında konaklayan insanlar kolaylıkla arastada alışveriş yapabilirlerdi. Bu üç cami ve han arasında kalan arastada yöre halkının ve cemaatin alışveriş yapması için uygun bir konumda olduğu gözlenmektedir. Bu nedenle geçmişten günümüze kadar bu alanda ticari faaliyet devam etmiştir.

Şekil 4.93'de Bolu Gerede Arastası'nın yakın çevresinde yer alan tarihi yapılar gösterilmiştir. Yakın çevre lejantında, arasta etrafında bulunan tarihi yapılar farklı renklerde belirtilmiştir. Ayrıca, tescilli anıtsal mimari yapılar ve tescilli sivil mimari yapılar lejantta taralı şekilde gösterilmiştir.

Şekil 4.92. Gerede Arastası'nın yakın çevresinde yer alan tarihi yapılar.

4.5. BOLU GEREDE ARASTASI SAĞLIKLAŞTIRMA ÇALIŞMASI

Gerede Arastası, Gerede ilçesinde “Tarihi Gerede Arastası” olarak isimlendirilmektedir. Bu ifade geçmişten kalmakla birlikte, günümüzde nitelik olarak birkaç dükkan yapısı dışında tarihi olarak ifadelendirilecek herhangi bir yapı kalmamıştır.

Gerede Arastası'nın bulunduğu bölge kentsel sit alanı içerisinde bulunmasına rağmen, bu alan ile ilgili herhangi bir çalışma yapılmamış olması, dükkan ve konut sahiplerinin bireysel olarak müdahalede bulunmamaları, arastanın bozulma ve yıpranma sürecine katkıda bulunmuştur.

Bu nedenle, sağlıklılaştırma çalışmasında Gerede Arastası'na ait orijinal halini gösteren eski bir fotoğrafa dahi ulaşamadığı için bir koruma önerisi getirilememiş, günümüzde kötü olarak nitelendirilebilecek değişimlerine bir çağdaş görünüm kazandırmak istenilmiştir.

Bu bağlamda, arastanın da üzerinde yer aldığı ilçenin en işlek caddesi (Hacı Emin Efendi Caddesi)'ne cephe veren yüzeylerde, mevcut parsel genişliklerine ve orijinal kat yüksekliklerine sadık kalınarak bir modernizasyon önerisi getirilmiştir.

Şekil 4.93. Gerede Arastasi mevcut halinin silüet görünümü.

Şekil 4.94. Gerede Arastasi sağlıklılaştırma çalışması silüet görünümü.

Şekil 4.95. Bolu Gerde Arastasi sağlıklaştırma alışması: Model 1.

Şekil 4.96. Bolu Gerde Arastasi sağlıklaştırma alışması: Model 2.

Şekil 4.97. Bolu Gerde Arastasi sağlıklaştırma alışması: Model 3.

Şekil 4.98. Bolu Gerde Arastasi sağlıklaştırma alışması: Model 4.

Şekil 4.99. Bolu Gerde Arastasi sağlıklaştırma alışması: Model 5.

Şekil 4.100. Bolu Gerde Arastasi sağlıklaştırma alışması: Model 6.

Şekil 4.101. Bolu Gerde Arastasi sağlıklaştırma alışması: Model 7.

Şekil 4.102. Bolu Gerde Arastasi sağlıklaştırma alışması: Model 8.

Şekil 4.103. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma alışması: Model 9.

Şekil 4.104. Bolu Gerede Arastası sağlıklaştırma alışması: Model 10.

Şekil 4.105. Bolu Gerde Arastasi sağlıklaştırma alışması: Model 11.

Şekil 4.106. Bolu Gerde Arastasi sağlıklaştırma alışması: Model 12.

Şekil 4.107. Bolu Gerde Arastasi sağlıklaştırma alışması: Model 13.

Şekil 4.108. Bolu Gerde Arastasi sağlıklaştırma alışması: Model 14.

Şekil 4.109. Bolu Gerde Arastasi sağlıklaştırma alışması: Model 15.

Şekil 4.110. Bolu Gerde Arastasi sağlıklaştırma alışması: Model 16.

Şekil 4.111. Bolu Gerde Arastasi sağlıklaştırma alışması: Model 17.

Şekil 4.112. Bolu Gerde Arastasi sağlıklaştırma alışması: Model 18.

Şekil 4.113. Bolu Gerde Arastasi sağlıklaştırma alışması: Model 19.

Şekil 4.114. Bolu Gerde Arastasi sağlıklaştırma alışması: Model 20.

Şekil 4.115. Bolu Gerde Arastasi sağlıklaştırma alışması: Model 21.

Şekil 4.116. Bolu Gerde Arastasi sağlıklaştırma alışması: Model 22.

Şekil 4.117. Bolu Gerde Arastası sağlıklaştırma alışması: Model 23.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bolu Gerede ilçesi günümüze kadar farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve bu medeniyetlerin izlerini taşıyan bir bölgedir. Yöre halkı arasında tarihi ve turistik alanları koruma bilinci gelişmemiş olduğu için yörede bulunan tarihi eserlerin çok az bir kısmı günümüze kadar ulaşabilmiştir. Günümüzde tarihi ve kültürel mirasların korunması prensibi hızla yaygınlaşmaya başlamış ve bu alanda hem bireysel hem de kurumsal adımlar atılmaya başlanmıştır.

Tez çalışmasında, Bolu Gerede Arastasının konumu, mimari özellikleri, işlevi, ulaşım ve yakın çevresi analiz edilmiş, bu analizler sonucunda Bolu Gerede Arastası için bir sağlıklılaştırma önerisi verilmiştir. Arasta; dükkanlarının basit tadilatlarından kaynaklı olarak, tarihi bir dokusu neredeyse kalmadığı için sadece adalarına ve parsellerine bağlı olarak, günümüz kullanım gereksinimlerine elverişli, geleneksel ürünlerin satışının yapıldığı, yöre ticaret faaliyetlerinin devam ettirildiği bir mekân olarak modernize edilmiştir. Böylece, arastanın tüm dükkanlarının ve bu dükkanlara ait mekanların kullanılabilirliği, değişimlerden kaynaklı görsel kirliliğin önlenebileceği, tek bir mimari dilin hakim olacağı bir yapılaşma ile yöre halkına ve çevresine hizmet verebilecektir.

Bolu Gerede Arastası için önerilmiş bu sağlıklılaştırma çalışması ile hem arasta mevcut haliyle belgelenmiş olacak, hem de çağın gereksinim ve isteklerine bağlı olarak, tarihi bir kimliği kalmasa da sokak dokusu ve yapılaşmaları korunarak kullanımı sağlanabilecektir.

Gerede Arastası için verilen öneri bir reçete niteliğindedir. Ayrıca, geleneksel Osmanlı arastalarına benzeyen arastalar gibi görsel çeşitliliği arttırılabilir.

KAYNAKLAR

1. Akar, T., “Osmanlı kentinde ticari mekânlar: Bedesten-Han-Arasta-Çarşı mekânları literatür değerlendirmesi”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 7 (13): 267-292 (2009).
2. Atalan, Ö., Arel, H. Ş., “15. ve 16. yüzyıllara ait Osmanlı han yapılarının mekânsal analizi”, *Turkish Studies: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11 (2): 217-228 (2016).
3. Acun, H., “Sivas-Kangal Alacahan Menzilhanı”, *X. Türk Tarih Kongresi*, Ankara, 2369-2389 (1994).
4. Orhonlu, C., “Bayrampaşa kervansarayı”, *Vakıflar Dergisi*, X (1): 199-218 (1973).
5. Orhonlu, C., “Osmanlı kervansarayının iktisadi içtimai fonksiyonu hakkında”, *Birinci Milletlerarası Türkoloji Kongresi*, İstanbul, 109-127 (1973).
6. Yavuz, A. T., “Kervansaraylar: Cilt 2“, *Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları*, Ankara, 435-445 (2006).
7. Kuban, D., “Osmanlı mimarisi”, *YEM Yayınları*, İstanbul, 223-226, 393-406, 602-603 (2007).
8. Yavuz, A. T., “Anadolu kervansarayları ve vakıflar”, *Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları*, Ankara, 39-46 (1994).
9. Yavuz, A. T., “Anadolu Selçuklu dönemi kervansaraylarının tipolojisi”, *IV. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri*, Konya, 183-198 (1995).
10. Yavuz, A. T., “Anadolu Selçuklu dönemi hanları ve posta-menzil derbent teşkilatları”, *Eren Yayınları*, İstanbul, 25-39 (1996).
11. Yavuz, A. T., “Anadolu Selçuklu dönemi kervansarayları üzerinde çalışmalar, bilgiler, bulgular”, *Uluslararası Dördüncü Türk Kültürü Kongresi Bildirileri*, Ankara, 2(1):239-259 (1997).
12. Sarıçetin, Y., “Interior space organization of nineteenth century shops in Burdur Arasta”, Yüksek Lisans Tezi, *Bilkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü*, Ankara, 9 (1995).
13. Eyice, S., “Bedesten”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 302-311 (1992).

14. İnalçık, H., “The hub of the city: Bedestan of Istanbul”, *International Journal of Turkish Studies*, 1 (1): 1-17 (1980).
15. Özcan, T., “Osmanlı imaret sisteminin iktisadi işleyişi”, Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul, 20 (1991).
16. Özdeş, G., “Türk çarşıları”, *Tepe Yayınları*, Ankara, 1-10 (1998).
17. Yılmaz, D., “Adana-Kozan Kozan Arastası restorasyon önerisi”, Yüksek Lisans Tezi, *Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, 32-35 (2007).
18. İnternet: Haberce, “Bolu’daki Osmanlı Arastasını Belediye Yıkarak İstiyor, mimarlar yıkılmasını diyor”, <http://mkhaber.com/sokagin-sesi/arasta/2974/> (2019).
19. İnternet: Yalınız, M. F., “Arasta Çarşısı Şekilleniyor”, <http://www.koroglugazetesi.com/haber/arasta-carsisi-sekilleniyor.html> (2019).
20. İnternet: Çorum Haber, “300 Yıllık Tarihi Dikiciler Arastası Restorasyon Bekliyor”, <http://www.corumhaber.net/guncel/300-yillik-tarihi-dikiciler-arastasi-restorasyon-bekliyor-h21434.html> (2019).
21. İnternet: Pir Haber Ajansı, “Çorum’da Tarihi Ayakkabıcılar Arastası Yok Oluyor”, <https://www.pirha.net/corumda-tarihi-ayakkabicilar-arastasi-yok-oluyor-video-104575.html/01/02/2018/> (2019).
22. İnternet: Hitit Tv, “OKA Çöplük ve Arasta'da Dönüşümü Başlatıyor”, <https://www.hitittv.com/oka--copluk-ve-arasta-da-donusumu-baslatiyor-49251.html> (2019).
23. İnternet: Envanter, “Arasta ve Bedestenler”, <http://www.envanter.gov.tr/halk-kulturu/index/detay/29616> (2019).
24. Türk Diyanet Vakfı, “İstanbul Damat İbrahim Paşa külliyesi arastası”, *İslam Ansiklopedisi*, 8 (1): 3-4 (1993).
25. Göncüoğlu, S. F., “İstanbul’un fethi sonrası kurulan ilk semt: Saraçhane”, *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 22 (1):56 (2009).
26. İnternet: Edisan, S. Ö., “Arasta Çarşısı (Arasta Bazaar)”, <https://gezipgordum.com/arasta-carsisi-arasta-bazaar/> (2019).
27. İnternet: Trip Advisor, “Arasta Pazarı”, https://www.tripadvisor.com.tr/Locati onPhotoDirectLink-g293974-d1788422-i172432953-Arasta_Bazaar-Istanbul.html (2019).
28. İnternet: Üsküdar İstanbul, “Arasta Çarşısı (Bat Pazarı)”, <http://www.uskudaristanbul.com/firmadetay.asp?id=2601> (2019).

29. İnternet: Bergama Belediyesi, “Tarihi Osmanlı Arastası”, <http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/1202> (2019).
30. İnternet: Gezipedia, “Ödemiş'te Gezilecek Yerler”, <https://www.gezipedia.net/336-odemiste-gezilecek-yerler.html> (2019).
31. İnternet: Tokmakoğlu, A. B., “Urla Gezi Rehberi”, <https://kesfetsek.com/urla-gezi-rehberi/> (2019).
32. İnternet: İzmir Kalkınma Ajansı, “Tarihî Arasta Çarşısı ve Malgaca Pazarı”, <https://www.visitizmir.org/tr/ilce/urla/nasil-gelmeli/tarihi-arasta-carsisi-ve-malgaca-pazari> (2019).
33. İnternet: Türkiye Kültür Portalı, “Yemeniciler Arastası-Karabük”, <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/karabuk/gezilecekyer/yemeniciler-arastasi> (2019).
34. İnternet: Özler, A., “Safranbolu Yemeniciler Arastası Zamana Direniyor”, <https://www.arkelohaber.com/haber-safranbolu-yemeniciler-arastasi-zamana-direniyor-16679/> (2019).
35. İnternet: Kırklareli Kültür Varlıkları Envanteri, “Hızırbey Arastası”, <http://www.kirklarelienvanteri.gov.tr/anitlar.php?id=323> (2019).
36. İnternet: Koç. M., “Tarihi Akşehir Arastası”, <https://pervasiz.com/2019/01/08/tarihi-aksehir-arastasi/> (2019).
37. İnternet: Emlak Kulisi, “Konya Akşehir'deki Tarihi Arasta Restore Edilecek”, <https://emlakkulisi.com/konya-aksehirdeki-tarihi-arasta-restore-edilecek/422080> (2019).
38. İnternet: Atlas Dergisi, “Osmanlı Çarşıları Atlası”, <https://www.atlasdergisi.com/arsiv/kitaplar/osmanli-carsilari-atlasi/17/2/2> (2019).
39. İnternet: T.C. Menteşe Kaymakamlığı, “Arasta”, <http://www.mentese.gov.tr/arasta> (2019).
40. İnternet: wowTurkey, “Muğla-Arasta”, <http://wownturkey.com/forum/viewtopic.php?t=85270> (2019).
41. İnternet: T.C. Vezirköprü Kaymakamlığı, “Tarihi Arasta ve Bedesten”, <http://www.vezirkopru.gov.tr/tarihi-arasta-ve-bedesten> (2019).
42. İnternet: wowTurkey, “Samsun-Vezirköprü Tarihi Bedesten”, <http://wownturkey.com/forum/viewtopic.php?t=91892> (2019).
43. İnternet: Tarihi Çarşılar Federasyonu, “Tarihi Arasta Çarşısı”, <http://www.tcf.web.tr/temsilcilikler.php?iller=26> (2019).

44. İnternet: T.C. Divriği Kaymakamlığı, “Arasta (Tarihi Çarşı)”, <http://www.divrigi.gov.tr/arasta-tarihi-carsi> (2019).
45. Dikmen, Ç. B., Toruk, F., “Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik Kapsamında Gerede Hanlar Bölgesi’nin Değerlendirilmesi”, *2nd International Sustainable Buildings Symposium*, Ankara, 526-533 (2015).
46. Aydınalp, H., “Gerede’de Dini Hayat”, Yüksek Lisans Tezi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 29-35 (2003).
47. İnternet: Google, “Bolu İl Haritası”, <https://www.google.com/maps/place/Bolu,+Bolu+Merkez%2FBolu/@40.5530728,30.662721,8.33z/data=!4m5!3m4!1s0x409d3f16dc8406d1:0x83cc363ab54b82e9!8m2!3d40.732541!4d31.608209> (2019).
48. İnternet: Aşağı Ovacık, “Bolu Turizm Haritası”, http://www.asagiovacik.com/FileUpload/ds89656/File/bolu_turizm.jpg (2019).
49. Gerede Belediyesi, “2000’e Üç Kala Gerede”, *Gerede Belediyesi Kültür Yayınları*, 178-182 (1997).
50. Kaşmer, R., “Gerede’de Dericilik ve Tarihi Seyri”, *Osmanlı Devleti’nin Kuruluşunun 700. Yılında Geçmişten Günümüze Gerede Sempozyumu*, Gerede, 257-273 (1999).
51. İdil, V., “Eski Çağda Gerede (Kratia) ve Keçi Kalesi”, *Osmanlı Devleti’nin Kuruluşunun 700. Yılında Geçmişten Günümüze Gerede Sempozyumu*, Gerede, 105-108 (1999).
52. Aycan, İ., “Geçmişten Günümüze Tarih Boyunca Gerede”, *Osmanlı Devleti’nin Kuruluşunun 700. Yılında Geçmişten Günümüze Gerede Sempozyumu*, Gerede, 11-16 (2000).
53. Ünlü, A. R., “Tarih Boyunca Gerede”, *Adem Medya & Gerede Yayınları*, Gerede, 20-22 (2000).
54. Doğan, Ş., “Gerede Köy Adlarında Türk Boylarının İzleri”, *Osmanlı Devleti’nin Kuruluşunun 700. Yılında Geçmişten Günümüze Gerede Sempozyumu*, Gerede, 25-30 (1999).
55. Devlet İstatistik Enstitüsü, “Bolu İli Genel Nüfus Sayımı Raporu”, *Devlet İstatistik Enstitüsü*, Ankara, 61 (2002).
56. Gerede Kaymakamlığı, “Tarım ve Hayvancılık”, *Gerede İlçesi 2002 Yılı Kaymakamlık Brifingi*, Gerede, 6 (2002).
57. Şahin, K., “Gerede’nin Demografik Yapısı Üzerine Bazı Gözlemler”, *Osmanlı Devleti’nin Kuruluşunun 700. Yılında Geçmişten Günümüze Gerede Sempozyumu*, Gerede, 17-24 (1999).

58. Demirci, A., “Köyden Kente Göç ve Gerede Örneği”, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılında Geçmişten Günümüze Gerede Sempozyumu*, Gerede, 273-282 (1999).
59. Kastamonu Salnamesi, **XVIII**, 1312/1894, 274-275 (1894).
60. Ünlüol, K., “Gerede Tarihi, Turistik Mekanlar ve Mesire Yerleri”, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılında Geçmişten Günümüze Gerede Sempozyumu*, Gerede, 249-256 (1999).
61. Erkoçoğlu, F., “Gerede'de Osmanlı'dan Kalma Vakıflar ve Tarihi Eserler”, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılında Geçmişten Günümüze Gerede Sempozyumu*, Gerede, 81-104 (1999).
62. Müstakil Bolu Livası Salnamesi (1925).
63. Gökoğlu, A. B., “Paphlagonia-Paflagonya-(Kastamonu, Sinop, Çankırı, Safranbolu, Bartın, Bolu, Gerede, Mudurnu, İskilip, Bafra, Alaçam ve civarı Gayr-ı Menkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi) Cilt I”, *Doğrusöz Matbaası*, Kastamonu, 195-196 (1952).
64. İnternet: Google, “Gerede İlçe Haritası”, <https://www.google.com/maps/place/Gerede,+Bolu/@40.801432,32.1978016,19.08z/data=!4m5!3m4!1s0x4082d5a54363094f:0xed5da141bf6ed4c1!8m2!3d40.800325!4d32.193323> (2019).

ÖZGEÇMİŞ

Merve İPEK ÇUBUKCUOĞLU 1990 yılında Gerede’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini aynı şehirde tamamladı. 2007 yılında Bolu Fen Lisesi’nden mezun oldu. 2007 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü’nü kazandı, 2011 yılında mezun oldu. Sonrasında Bolu ilinde bir yapı denetim firmasında mimar-kontrol elemanı olarak görev aldı. Asya Mimarlık Tasarım adı altında kendi mimarlık ofisini kurdu. 2018 yılında Geryap Mimarlık Mühendislik şirketine ortak olarak proje ve danışmanlık hizmetlerini yürüttü. Kendisi evli olup, bir kız çocuğu sahibidir.

ADRES BİLGİLERİ

Adres : Demirciler Mah. Hacıemin Efendi Caddesi

No:44/a Gerede / BOLU

Tel : (532) 734 64 85

E-posta : mimarmerveipek@gmail.com

KAYNAKLAR ENDNOTE

1. AKAR, T., *Osmanlı Kentinde Ticari Mekânlar: Bedesten-Han-Arasta-Çarşı Mekânları Literatür Değerlendirmesi*. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 2009. 7(13): p. 26.
2. Özlem ATALAN, H.Ş.A., *15. ve 16. Yüzyıllara Ait Osmanlı Han Yapılarının Mekânsal Analizi*. Turkish Studies: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 2016. 11(2): p. 13.
3. ACUN, H. *Sivas-Kangal Alacahan Menzilhani*. in *X. Türk Tarih Kongresi*. 1994. Ankara.
4. ORHONLU, C., *Bayrampaşa Kervansarayı*. Vakıflar Dergisi, 1973. X(1): p. 20.
5. ORHONLU, C. *Osmanlı Kervansarayının İktisadi İçtimai Fonksiyonu Hakkında*. in *Birinci Milletlerarası Türkoloji Kongresi*. 1973. İstanbul: Tercüman Yayınları.
6. YAVUZ, A.T., *Kervansaraylar*. Vol. 2. 2006, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
7. KUBAN, D., *Osmanlı Mimarisi*. 2007, İstanbul: YEM.
8. YAVUZ, A.T., *Anadolu Kervansarayları ve Vakıflar*. 1994, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü.
9. YAVUZ, A.T. *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansaraylarının Tipolojisi*. in *IV. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri*. 1995. Konya: Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayını.
10. YAVUZ, A.T., *Anadolu Selçuklu Dönemi Hanları ve Posta-Menzil Derbent Teşkilatları*. 1996, İstanbul: Eren Yayınları.
11. YAVUZ, A.T. *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları Üzerinde Çalışmalar, Bilgiler, Bulgular*. in *Uluslararası Dördüncü Türk Kültürü Kongresi Bildirileri*. 1997. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
12. SARIÇETİN, Y., *Interior Space Organization of Nineteenth Century Shops in Burdur Arasta*, in *İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı*. 1995, Bilkent Üniversitesi. p. 9.
13. EYİCE, S., *Bedesten*, in *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 1992: İstanbul. p. 302-311.
14. İNALCIK, H., *The Hub of The City: Bedestan of Istanbul*. International Journal of Turkish Studies, 1980. 1: p. 18.
15. ÖZCAN, T., *Osmanlı İmaret Sisteminin İktisadi İşleyişi*, in *Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Tarihi Anabilim Dalı*. 1991, Marmara Üniversitesi: İstanbul. p. 20.
16. ÖZDEŞ, G., *Türk Çarşıları*. 1998, Ankara: Tepe Yayınları.
17. YILMAZ, D., *Adana-Kozan Kozan Arastası Restorasyon Önerisi*, in *Mimarlık*. 2007, Gazi Üniversitesi: Ankara.
18. Haberce. *Bolu'daki Osmanlı arastasını belediye yıkmak istiyor, mimarlar yıkılmasını diyor*. 2016 [cited 2019 Haziran]; Available from: <http://mkhaber.com/sokagin-sesi/arasta/2974/>.

19. YALINIZ, M.F. *Arasta Çarşısı Şekilleniyor*. 2018 [cited 2019 Haziran]; Available from: <http://www.koroglugazetesi.com/haber/arasta-carsisi-sekilleniyor.html>.
20. Haber, Ç. *300 yıllık tarihi dikiciler arastası restorasyon bekliyor*. 2014 [cited 2019 Haziran]; Available from: <http://www.corumhaber.net/guncel/300-yillik-tarihi-dikiciler-arastasi-restorasyon-bekliyor-h21434.html>.
21. Ajansı, P.H. *Çorum'da tarihi ayakkabıcılar arastası yok oluyor*. 2018 [cited 2019 Haziran]; Available from: <https://www.pirha.net/corumda-tarihi-ayakkabicilar-arastasi-yok-oluyor-video-104575.html/01/02/2018/>.
22. Tv, H. *OKA Çöplük ve Arasta'da dönüşümü başlatıyor*. 2019 [cited 2019 Haziran]; Available from: <https://www.hitittv.com/oka--copluk-ve-arasta-da-donusumu-baslatiyor-49251.html>.
23. Eynvanter. *Arasta ve Bedestenler*. 2019 [cited 2019 Haziran]; Available from: <http://www.envanter.gov.tr/halk-kulturu/index/detay/29616>.
24. Vakfı, T.D., *İslam Ansiklopedisi*. Vol. 8. 1993: Türkiye Diyanet Vakfı. 3.
25. GÖNCÜOĞLU, S.F., *İstanbul'un Fethi Sonrası Kurulan İlk Semt: "Saraçhane"* Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 2009. 0(22): p. 56.
26. EDİSAN, S.Ö. *Arasta Çarşısı (Arasta Bazaar)*. 2015 [cited 2019 Haziran]; Available from: <https://gezipgordum.com/arasta-carsisi-arasta-bazaar/>.
27. Advisor, T. *Arasta Pazarı*. 2019 [cited 2019 Haziran]; Available from: https://www.tripadvisor.com.tr/LocationPhotoDirectLink-g293974-d1788422-i172432953-Arasta_Bazaar-Istanbul.html.
28. İstanbul, Ü. *ARASTA ÇARŞISI (BAT PAZARI)*. 2019 [cited 2019 Haziran].
29. Belediyesi, B. *Tarihi Osmanlı Arastası*. 2019 [cited 2019 Haziran]; Available from: <http://www.bergama.bel.tr/Home/Page/1202>.
30. Gezipedia. *Ödemiş'te Gezilecek Yerler*. 2019 [cited 2019 Haziran]; Available from: <https://www.gezipedia.net/336-odemiste-gezilecek-yerler.html>.
31. TOKMAKOĞLU, A.B. *Urla Gezi Rehberi*. 2019 [cited 2019 Haziran]; Available from: <https://kesfetsek.com/urla-gezi-rehberi/>.
32. Ajansı, İ.K. *Tarihi Arasta Çarşısı ve Malgaca Pazarı*. 2016 [cited 2019 Haziran]; Available from: <https://www.visitizmir.org/tr/ilce/urla/nasil-gelmeli/tarihi-arasta-carsisi-ve-malgaca-pazari>.
33. Portalı, T.K. *Yemeniciler Arastası - Karabük*. 2019; Available from: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/karabuk/gezilecek-yer/yemeniciler-arastasi>.
34. ÖZLER, A. *Safranbolu Yemeniciler Arastası zamana direniyor*. 2018; Available from: <https://www.arkeolojikhaber.com/haber-safranbolu-yemeniciler-arastasi-zamana-direniyor-16679/>.
35. Envanteri, K.K.V. *Hızırbey Arastası*. 2019; Available from: <http://www.kirklarelienvanteri.gov.tr/anitlar.php?id=323>.
36. KOÇ, M. *Tarihi Akşehir Arastası*. 2019 [cited 2019 Haziran]; Available from: <https://pervasiz.com/2019/01/08/tarihi-aksehir-arastasi/>.
37. Kulisi, E. *Konya Akşehir'deki tarihi arasta restore edilecek!* 2015 [cited 2019 Haziran]; Available from: <https://emlakkulisi.com/konya-aksehirdeki-tarihi-arasta-restore-edilecek/422080>.

38. Dergisi, A. *Osmanlı Çarşıları Atlası*. 2017 [cited 2019 Haziran]; Available from: <https://www.atlasdergisi.com/arsiv/kitaplar/osmanli-carsilari-atlasi/17/2/2>.
39. Kaymakamlığı, T.C.M. *Arasta*. 2019 [cited 2019 Haziran]; Available from: <http://www.mentese.gov.tr/arasta>.
40. wowTurkey. *Muğla-Arasta*. 2009 [cited 2019 Haziran]; Available from: <http://wownturkey.com/forum/viewtopic.php?t=85270>.
41. Kaymakamlığı, T.C.V. *Tarihi Arasta ve Bedesten*. 2019 [cited 2019 Haziran]; Available from: <http://www.vezirkopru.gov.tr/tarihi-arasta-ve-bedesten>.
42. wowTurkey. *Samsun - Vezirköprü Tarihi Bedesten*. 2009 [cited 2019 Haziran]; Available from: <http://wownturkey.com/forum/viewtopic.php?t=91892>.
43. Federasyonu, T.Ç. *Tarihi Arasta Çarşısı*. 2017 [cited 2019 Haziran]; Available from: <http://www.tcf.web.tr/temsilcilikler.php?iller=26>.
44. Kaymakamlığı, T.C.D. *Arasta (Tarihi Çarşı)*. 2019 [cited 2019 Haziran]; Available from: <http://www.divrigi.gov.tr/arasta-tarihi-carsi>.
45. Çiğdem Belgin DİKMEN, F.T. *Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik Kapsamında Gerede Hanlar Bölgesi'nin Değerlendirilmesi*. in *2nd International Sustainable Buildings Symposium*. 2015. Ankara.
46. AYDINALP, H., *Gerede'de Dini Hayat*, in *Sosyal Bilimler Enstitüsü*. 2003, Ankara Üniversitesi: Ankara. p. 29,30, 31,32,33,34,35.
47. Google, *Bolu İl Haritası*. 2019, Google Map.
48. Ovacık, A. *Bolu Turizm Haritası*. 2019 [cited 2019 Haziran].
49. Belediyesi, G., *2000'e Üç Kala Gerede*. 1997, Gerede: Gerede Belediyesi Kültür Yayınları.
50. KAŞMER, R., *Gerede'de Dericilik ve Tarihi Seyri*. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılında Geçmişten Günümüze Gerede. 2000.
51. İDİL, V., *Eski Çağda Gerede(Kratia) ve Keçi Kalesi*. A.G.E.
52. AYCAN, İ. *Geçmişten Günümüze Tarih Boyunca "Gerede"*. in *Geçmişten Günümüze Gerede*. 1999. Bolu, Gerede: Gerede Belediyesi Yayınları.
53. ÜNLÜ, A.R., *Tarih Boyunca Gerede*. 2000, Gerede: Gerede Yayınları.
54. DOĞAN, Ş. *Gerede Köy Adlarında Türk Boylarının İzleri*. in *Geçmişten Günümüze Gerede Sempozyumu*. 2000. Gerede: Gerede Belediyesi Yayınları.
55. Enstitüsü, D.İ., *Bolu İli Genel Nüfus Sayımı*. 2002: Ankara. p. 61.
56. Kaymakamlığı, G., *Tarım ve Hayvancılık*, in *Gerede İlçesi 2002 Yılı Kaymakamlık Brifingi*. 2002: Gerede. p. 6.
57. ŞAHİN, K. *Gerede'nin Demografik Yapısı Üzerine Bazı Gözlemler*. in *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılında Geçmişten Günümüze Gerede*. 2000. Gerede.
58. DEMİRCİ, A. *Köyden Kente Göç ve Gerede Örneği*. in *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılında Geçmişten Günümüze Gerede*. 2000. Gerede.
59. *Kastamonu Salnamesi*. Vol. XVIII.
60. ÜNLÜOL, K. *Gerede Tarihi, Turistik Mekanlar ve Mesire Yerleri*. in *Geçmişten Günümüze Gerede*. 1999. Bolu, Gerede.

61. ERKOÇOĞLU, F. *Gerede'de Osmanlı'dan Kalma Vakıflar ve Tarihi Eserler.* in *Geçmişten Günümüze Gerede.* 1999. Bolu, Gerede.
62. *Müstakil Bolu Livası Salnamesi.*
63. GÖKOĞLU, A.B., *Paphlagonia-Paflagonya-(Kastamonu, Sinop, Çankırı, Safranbolu, Bartın, Bolu, Gerede, Mudurnu, İskilip, Bafra, Alaçam ve civarı Gayr-ı Menkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi).* 1952, Kastamonu: Doğrusöz Matbaası.
64. Google, *Gerede İlçe Haritası.* 2019, Google Map.

